

LETNIK XXI.

ŠT. 3, 4, 5.

ZORA

GLASILO KATOLIŠKEGA
JUGOSLOVANSKEGA
DIJAŠTVA.

LJUBLJANA, 1918/19.

TISK JUGOSLOVANSKE TISKARNE.

Vsebina

F. B.: Ivanu Cankarju ob grobu	25
N. V.: Ob stoletnici Vodnikove smrti	26

ČLANKI:

Dr. Jos. Srebrnič: Preglejmo se!	27
N. V.: Sredi vrtincev	29
Josip Andrič: Putom preporodnog rada	31
Z.: Naloge naše akademične mladine	34
Dr. Jos. Srebrnič: Iz dobe idealnih let	36
France Žužek: Organizacija, restavracija in reorganizacija	37
France Podrekar: Socialno vprašanje	40

LISTEK:

Milko Brezigar: Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva	42
Menice	43
Poštenost in politika	44
Kje je vir narodnostnih bojev?	44
Pogoji za mednarodno prijateljstvo	45

VESTNIK:

X. izredni občni zbor »Slovenske dijaške zveze«	45
»Akademski dom«	50
Za slovensko vseučilišče v Ljubljani	50
Slovenska univerza	50
O dijaškem gibanju v Zagrebu	50
Listnica uredništva	50

LEPOSLOVNA PRILOGA:

N. V.: Srednješolcem	51
Jože: Spominu velikana-umetnika	51
Zenaj Nevart: Valentin Vodnik	52
I. Glinški: 1819—1919	54
Vladimir Ivanovič Zemljanov: Zimski dan	54
Jože: Le Ti	55
Zvonkoslav: Sonet	55
I. Glinški: Pred Teboj!	55
I. Glinški: Cesta	56
Ocene	56

Uredništvo »ZORE«: Narte Velikonja, Ljubljana, Jugoslovanska tiskarna.
Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hranilnice ali po nakaznici
Upravništvu »ZORE«: Ljubljana, pisarna Jugoslovanske tiskarne.
Naročnina za celo leto 8 K, za dijake 4 K.

Glasilo katoliškega jugoslovanskega dijaštva.

F. B.:

Ivanu Cankarju ob grobu.

Kadar je imela iziti Cankarjeva knjiga, je bila predslutnja nečesa svečanega, kadar je izšla, je bil za nas študente praznik. Kako smo hodili mimo izložbe, ko bi šli na gostijo in se nam ni mudilo na gostijo. V oknu je bila nova knjiga, stare Schwentnerjeve oblike, preproste in lične zunanjosti, med Tavčarjem in Kersnikom, in se smejala. Gledali smo jo kot deveto deželo — nismo imeli kronic, da bi jo kupili. Berač Cankar je imel berače čitatelje; ta, ki ga je ljubil, ni mogel do njega. Spominjam se, da sem kupil nekoč »Belo krizantemo« — kje sem bil dobil denar, Bog ve? — ki jo je bralo nad sto dijakov in preparandk; iz razreda v razred je šla, iz roke v roko. Še danes jo hranim, vso oguljeno, in sveta mi je, ker je tisočkrat izpolnila svojo nalogo.

Če grem danes mimo izložb, me je strah, če odprem revije, mi dahne praznosta nasproti. Otroka, berača, dijaka Cankarja ni več. Kako čudovito je on združeval vse te znake v sebi! Zato ni čuda, če nam je bil prijatelj, tolažnik, zvezda, ki je kazala nova morja in nove bregove. Brali smo ga skrivaj, če ga nismo smeli očitno, debatirali smo o njem v temi, če nismo smeli opoldne. Zatajili ga nismo, ker nam ni pisal še nikdo tako od srca, še nihče nas ni tako globoko pogledal. In če ga nismo razumeli — kdaj ga bomo razumeli popolnoma? — smo ga toliko popolnejše občutili. Danes vem, da tiste minute slutenege uživanja niso bile zaman. Od zgodnjih let se spominjam par del, ki jih nisem potem več bral in ne vem več vsebine, a melodijo imam v srcu, ki je tako zelo podobna solncu in jasnemu dnevu.

Njegovo življenje ni prišlo nikdar iz podstrešne sobice v salon in lepo je bilo. Njegovo ognjišče je bilo tuje ognjišče in

lepo je bilo. Nikdar se ni ustavil na svoji poti in dejal: »Vse vem,« — ampak je šel tako globoko, da ni bilo več poti naprej, ko je obstal pred zadnjo skrivnostjo, zapečaten s sedmimi pečati, in povesel glavo. Nikdar ni ploskal, če je stal na govorniškem odru hinavec, pa če je bil tudi njegov dobrotnik, ki mu je dal včasih igraje s svojo zlato verižico čiste juhe. Kadar ni klical »živijo« on, je tudi dijak molčal, in mnogo zdravega razdvoja je prineslo razdobje teh dni. Tihih se bojte, vi starini!

Bil je čas, ko je najbolj bičal, ko je najbolj ljubil, in ko je domovina hrumela nad njim ko nad pijancem ali razgrajcem. Žalili so ga ljudje v hramu in izven hrama, in če bi bil cagovec, obupal bi bil. Bil je beljševik svoje dobe in ni ga bilo pijanca in pljunka, ki bi ne bil našel primere v njem. Če bi bilo mogoče koga uničiti s peresom, uničili bi bili njega. On pa se je nasmehnil — ali ste poznali njegov smeh? — zavihtel bič iznova in zapel najlepšo pesem domovini — on, »potepuh« in »brezdomovinec«, ki ni hodil s slovenskim trakom na shode in na veselice.

In ta, ki ga v teh težkih trenutkih ni zapustil, je bil dijak, ki je z njim trpel. Vse besede naših »velikih duhovnov v umetnosti« so šle v nič, duh Ivana Cankarja živi in bolj ga razumemo in ljubimo kot kdaj prej. Hodil je s potepuhom Markom, Kačurji in Hanco, trpel je s hlapcem Jernejem, orisal Kralja na Betajnovi, igral s Kurentom — do »Podob iz sanj«, ki so pečat njegovega življenja in dela, dovršen člen v verigi lepote. Več je storil ko smo mislili, da je storil, ko smo sodili, z večjo ljubeznijo je storil, ko smo verovali. Strah nas je na pragu v novo dobo, ko nimamo tega človeka s seboj.

Ob stoletnici Vodnikove smrti.

Da smo kot mali narod odvisni, gospodarsko šibki v konkurenci z večjimi narodi, ni še največja nesreča, bolj pogubno je za nas tako žurnalistično, enodneвно življenje, ki ga je živel naš rod tekom stoletja. Drobna lupina na valovih; vsak sunek, vsak veter in trepet na valovih jo zaziblje. Naš rod doživlja vsak svetovni in vaški dogodek, a v vrsti dogodkov ima premalo časa, da bi se pečal temeljiteje z najvažnejšimi. Nikdar ni časa, da bi izčrpali hipni zaklad vladajoče ideje do zadnje skrivnosti; površnost, dnevno doživljanje je naš znak. Premajhni smo, zato razgiblje vsaka kretnja voditeljev naše vrste, samo razgiblje, ne pa poglobi; da bi korenine novih idej segle globlje, da bi v naših srcih ostala neizbrisna znamenja, o tem ni govora. Veliki možje gredo mimo nas, živijo in so živeli med nami; njihov glas naše vrste samo opozori, drugi dan že drvimo za drugimi cilji. Naš rod je tekom stoletja izpremenil že nešteto krat svoje težnje, smer in čuvstvovanje. Toda ne mislim pri tem množice, temuč našo inteligenco je razburil in navdušil dogodek kot je »Vodiška Johanca« ravno tako kakor pobiranje podpisov za Jugoslavijo. V tem ni nobene razsodnosti; vsak dogodek absorbira vse misli, vse stranke in kroge. Naučili smo se vse ceniti po političnem uspehu in zato tudi obsojamo z lahkim srcem, skoro z neko zločinsko naivnostjo in nevednostjo ter pozabljamo najvažnejše kulturne programe v boju za občinske ceste. Le tako je mogoče, da še danes ljudstvo ne ve, kaj je bil Vodnik, o Kreku pa že pozablja, da je bila nekoč moda prepirati se, kje bo stal njegov spomenik. In to naše razumništvo. Od Vodnika do Kreka pa je dolga pot, ki bi bila mnogo krajša, da smo nekoliko številnejši, da bi se raditega moda javnega mnenja spreminjala nekoliko počasneje, a težje, večje ideje bolj zaposlile vrste naših mislecev. Narod pa je kakor jadro v vetru, kakor se spreminja osebno mnenje veljakov, tako je tudi z narodnim programom. In kolikokrat je bil

tak program le zavora naravnemu, nezavestnemu in neizraženemu narodovemu teženju. Čisto žurnalistično sprejemamo vse vase in globoka razodetja le napol razumemo in napol premislimo; vsled tega je mogoče pri nas tak surov način napadanja v časopisih, ker namestuje surovost dokaze. Tu mora poseči inteligenca vmes, v prvi vrsti dijaštvo, in razviti agitacijo proti revolverstvu in žurnalističnim bombam in ustvariti na tak način narodu neko stabilno točko, ki bo barometer narodovi kulturi. Na drugi strani pa so narodu nujni oni ljudje, ki jim je raziskovanje narodovih teženj in doživljanjev življenjski poklic, nujna je ona oaza, ki vzdržuje na poti narodovega razvoja duševno kontinuiteto in se ni treba bati, da jo zasuje orkan nove vladajoče stranke. Manjkalo je narodu onih ljudi, ki svobodno in nemoteno lahko odkrivajo mladini resnico, ki jo je popačila osebna ambicija tega ali onega narodovega voditelja. Množica doživlja samo dogodke, a ne sklepa na vzrok; kot skrbna mati nad narodom more biti le univerza, ne pa strankarski oziri in potrebe, ki so jim posledica medli, zabrisani programi, prikrojeni za hip in po modi. Da smo imeli ognjišče za narodno kulturo, bi bili Kreka prej imeli in bi bili Vodnika vse bolj proučili in poznali. Komu je pripisovati pojav, da gre pri nas razvoj sicer naglo, a se ne vzdrži pri tem kulturna kontinuiteta? Mislim, da lahko trdim, da je temu krivo dejstvo, da je bilo ljudstvo pri nas prej politično nahujskano, kakor za kulturno in politično vdejstvovanje zrelo. Ravno ob stoletnici Vodnikove smrti je treba to poudariti, da je ne bo potreba ob desetletnici Krekove. Gorje nam, če bomo svojo kulturo merili po strankarsko političnih uspehih, še hujše, če ne bomo našega javnega življenja uravnavali po programu naših velikih mož, ki jih tako radi pozabljamo in nam je njihova stoletnica samo ugodna prilika, da se z njimi bahamo.

N. V.

DR. JOS. SREBRNIČ:

Preglejmo se!

Naše vrste obstojijo iz treh stanovskih oddelkov: iz starešinstva, iz visokošolskega dijaštva in iz srednješolcev. Vojska je vse hudo pretrla; najhujše udarce je brezdvomno prizadela visokošolskemu dijaštvu. Razpršila ga je na vse mogoče bojne poljane; mnoge njegove vrle člane uničila v cvetu njih življenja za vedno; zamorila je njih glasilo; njih drutva so morala prenehati, prenehati njih shodi in njih energije polni iniciativni sestanki. Tudi starešinstvo je po vojski mnogo trpelo. Kar ga pa je vojska pustila doma, je za svoj narod izvršilo zgodovinsko nalogo. Kot čuvaj pravih narodnih koristi se je sredi najhujšega absolutizma o pravam času uprlo nasilju na domačih tleh, s čudovito požrtvovalnostjo vztrajalo v odporu proti njemu, iskalo in dobilo zaslombo v važnih činiteljih, strlo nasilje, pomagalo razmere urediti ter tako narod rešilo velike, morda največje nesreče. Ampak navzlic temu čuti i samo, da so njegove vrste prišle po vojski malo iz reda. Srednješolsko dijaštvo je postavljeno v čisto nove razmere. Med vojsko je smelo hoditi le domov, v šolo in cerkev ter k naboru. Z razsulom stare države se mu bo otvoril dostop ne samo k novi izobrazbi, ampak v društva, v javnost. Pred novo dobo torej stoji; so li pa njegove vrste temu primerno orientirane v našo smer?

Letos v oktobru bo 25 let, kar je del slovenskega visokošolskega dijaštva razvil izrazito katoliški prapor. Pogled na to dobo nam pravi, da je bila izrednega pomena i za naše dijaštvo sploh i za naš narod. Kakor povsod, tvori visokošolsko dijaštvo tudi v našem narodu odličen del njegovega organizma. Z »Danico« je pričela za dijaštvo prav gotovo nova boljša doba. To bo moral vsak objektivno sodeč nasprotnik priznati. Do tedaj so se dijaki pač po vzorcu nemških kolegov znali zabavati v sabljanju, v krokanju, tudi v elegantnih plesnih prireditvah; ampak za stalno resno delo poleg strokovnega študija ni bilo preveč smisla pri njih. Od »Danice« dalje pa je nastala tekma. Naravno! Kajti pred narodom so morali dokazati upravičenost svojega bitja ti in oni. Tako je moralo tekom naslednjih let celokupno slovensko visokošolsko dijaštvo ubirati vedno resnejše strune, ki jih označujeta delo in in-

tenzivnejše zanimanje za razne resne probleme. To je bilo vsekako njemu v dobro. A zaslugo za to je treba pripisati »Danici«, oziroma katoliškemu gibanju, ki se je z njenim nastopom započelo med slovenskim dijaštvom.

Gibanje samo ni ostalo omejeno le na »Danico« ali na dijaštvo na Dunaju. »Danica« je bila ustanovljena v oktobru l. 1894. Trajalo je celih sedem let, preden se je pokazal njen vpliv tudi drugod. Sama se je morala najprej notranje preosnovati in postaviti pred nove vidike, da je mogla svobodno razviti svoje privlačne in agitatorične sile. Toliko hitreje je šlo potem. L. 1901. je dobila vrstnico »Zarjo« v Gradcu; l. 1903. »Hrvatsko« na Dunaju. L. 1905. se je ustanovila v Ljubljani »S. D. Z.« za vse dijaštvo na Slovenskem; a l. 1909. je na Dunaju nastopila »S. L. K. A.« za slovansko katoliško dijaštvo sploh. Že prej se je l. 1907. ustanovil »Domagoj« v Zagrebu; l. 1910. pa »Dan« v Pragi. Leta 1911. so se pojavila kar tri nova slovanska katoliška akademična društva: »Polonia« meseca sušca za poljske visokošolce na Dunaju; »Lipa« meseca vel. travna za Čeha na Dunaju, a meseca rožnika »Preporod« za Hrvate v Gradcu. Pozneje so Hrvati ustanovili še dve društvi: »Kačić« v Inomostu ter neposredno pred vojsko v malem travnu l. 1914. »Antunović« v Budimpešti. Torej 10 kat. akad. društev in dve zvezi! Koliko dela, koliko požrtvovalne navdušenosti se skriva za njim! A iniciativa je izšla zopet iz vrst slovenskega kat. dijaštva. Pričela se je pri »Danici« na Dunaju! Svoje ideje je dijaštvo znalo širiti neutrudno in vedno brez strahu pred ovirami in težkočami. Ljubilo je svojo vero in ljubilo je svoj narod. Prva mu je jamčila, da je na potu resnice; narod pa ga je pozival, naj ga v luči te resnice dviga npravno, gospodarsko, povsod.

Toda iniciativa je šla še dalje.

V velikem srpanu 1906 so se našli na trsatskem sestanku prvokrat o počitnicah hrvatski in slovenski visokošolci pri skupnem delu za domovino. V istem mesecu hrvatski in slovenski abiturientje pa v Ljubljani. Kar se je započelo že ob ustanovitvi »Hrvatske« l. 1903. na Dunaju, je dobivalo pri skupnem delu v domovini vedno jasnejši izraz. Početkom vel. srpana 1907 imamo prvi sestanek jugoslovanskega

kat. dijaštva v Zagrebu. Ideja jugoslovanske skupnosti in vzajemnosti se pričinja v mladih podjetnih srcih praktično udejevovati in sicer praktično najprej na katoliški strani. Socialni tečajji pri sv. Joštu pod vodstvom dr. Kreka so nam sijajna priča za to.

Ustanavljali so naši fantje društva »Naprej«, »Kres« v Gradcu, »Stražo« na Dunaju, da so v tujini naš narod zbirali in mu posredovali izobrazbo; urejevali so v njih razne odseke, da bi mu bolje pomagali. Na dnevni red so postavljali važna vprašanja: delavsko, izseljeniško, narodno-obrambno, vseučiliščno; pisali temeljite članke o njih in širili tako svoje ideje. Koliko dela nam dalje odkriva literarni oddelek v »Zori«. Nešteto predavanj se je vršilo po raznih krajih v domovini.

Povsod življenje, ki neutrudno pólje in išče izhoda; povsod iniciativa! —

* * *

Vojska je vse potrla! A sedaj, ko je mir in svoboda, bi bila največja škoda za dijaštvo in za narod, če bi katoliški visokošolci še čakali na pregled in ureditev svojih sil. Čim preje, tem bolje!

Dejanja krasne prošlosti kar zahtevajo, da se mora kontinuiteta s sedanostjo in prihodnostjo čim preje zopet upostaviti ter seveda hkrati pookžiti na iste temelje, iz katerih je vzklilo toliko lepih misli in toliko idealno lepega dela. Temelji so katoliška načela in demokratizem. V njih luči in v njih moči naj se razvije delo za Cerkev, kateri pripadamo; za narod, med katerim živimo, in za državo, v kateri se sedaj veselimo svoje toli zaželjene svobode. Visokošolsko dijaštvo čaka za ureditev svojih vrst mnogo zelo hvaležnega dela!

»Danica« na Dunaju in »Zarja« v Gradcu nimata več zasiguranega obstanka na visokih šolah, kjer je jugoslovansko dijaštvo izobčeno. Morda se bode pozneje v časih mirne razzodnosti marsikatera zavedna odredba zopet preklicala in ublažila, toda »Danica« in »Zarja« bosta mogli svoje lepe tradicije nadaljevati v dobi naše svobode le drugod, najlepše morda v Ljubljani, kjer bo prihodnjo jesen otvorjeno vseučilišče, tisto vseučilišče, za katero so ravno srca, zbrana v »Danici« in »Zarji«, vedno utripala navdušene ljubavi, ga imela kot ideal vedno pred seboj, za katero so mislila, delala in trpeča...

»Dan« bo v Pragi morda še nadalje

ostal. Zelo dobro bi bilo to raditega, da ohrani dijaštvo in potom dijaštva naša inteligenca stalen stik s Čehi in njih kulturo. Tu je »Danu« odkazana vedno velika in hvaležna uloga.

V Zagrebu in Belgradu bodo naši visokošolci težko snovali lastna slovenska društva. Ne bo jih treba. S Hrvati in Srbi smo en narod. Kjer so oni, tam smo mi; in kjer smo mi, tam so tudi oni. — Visokošolsko dijaštvo bo prav gotovo pohajalo tudi druga vseučilišča: Pariz, Cambridge, Louvain itd. Povsod bo treba radi smotrne urejenosti pod ideje organiziranih stikov. Zato pa; Preglejmo se! —

To toliko bolj, ker se širi misel, da bi se jugoslovansko dijaštvo odslej dalje organiziralo v brezbarvnih narodnih društvih. češ, to zahteva sedanji razvoj. Nič ni bolj napačno kakor to. Katoliška ideja, ki je bila za dijaštvo tekom zadnjih 25 let tako plodovita, bo tudi sedaj le koristila. Res je sicer, da v katoliška visokošolska društva srbski tovariši, ki so pravoslavni, ter oni hrvatski tovariši, ki se priznavajo k izlamu, ne bodo imeli dostopa. Ni pa res, da mora dijak ta okolnost druge od drugih odtujevati. Priložnosti za skupne nastope, oz. za skupno korporacijo nudijo vsakočasne razmere brez števila. To ve vsak visokošolec iz lastne izkušnje. Pri znanstvenem delu v inštitutih in seminarjih pa so si vsi brez razlike veroizpovedanja tako že tovariši in prijatelji!

Obstoj katoliških visokošolskih dijaških društev bo sprožil, kakor nam dose-danji razvoj dokazuje, v javnosti le tekmo v plemenitem razmahu vseh sil, ki bi drugače počivale ali se pa udejevovale v nepravih smereh. Tako tekmo pa bo gotovo vsakdo želel in odobral: Tu naj vsakdo dejansko pokaže, kaj zmore s svojimi načeli!

Tudi druga misel, ki se pojavlja, naj bi se namreč dijaštvo raje stanovsko organiziralo, bodisi po strokah, ki jih zastopa, bodisi po interesih, ki so mu skupni, ni priporočljiva, če jo kateri ekskluzivno zastopa. Sicer je ta misel mnogo bolj upravičena kakor prejšnja. Stanovska, oz. strokovna društva so versko brezbarvna. Nam, ki črpamo iz katoliške vere svojo moč in svoje najvišje ideje, ne morejo biti simpatična. S tem pa še ni rečeno, da katoliški visokošolci ne smejo biti člani takih društev. Diakom je celo priporočati, da vstopajo vanje, kajti ona skrbe za njih stanovske koristi, oziroma jim nudijo sred-

stva za višjo strokovno izobrazbo. Seveda morajo biti v resnici le stanovska, oziroma strokovna!

Vendar naj bodo katoliški dijaki najprej člani katoliških akademičnih društev, da služijo predvsem idejam ter se pripravljajo za delo in boj le pod njih praporom. To dviga dijaka nad vsakdanjost, celo nad borbo za kruh in obstanek, ter mu daje idealnega zanosa, ki bi moral biti za vsakega visokošolca značilen.

Zatorej zopet: Preglejmo se!

* * *

Isti glas velja za starešinstvo. Starešinstvo je sredi praktičnega dela, kjer ima prav vsak važno ulogo. Kakor žarki solnca gredo lahko niti njegove osebnosti, njegovega vpliva na vse strani v okolico in narod! Nekaterim so naložene tudi velike socialne funkcije. Vsi so pa več ali manj vpreženi v dolžnosti svojega poklica in prostovoljno prevzetega dela. Ampak sedaj po vojski čutimo vsi potrebo stika, ki naj bi posredoval vsakemu izmed nas pogled v razmere, enotno zastopanje idej ter skupnost velikih smotrov. Stik je v resnici nujno potreben. Kako naj se udejevši, da bo kar najlepše vse zadovoljeval, da bo vsak kar največ črpal iz njega, to je vprašanje, ki ga bo treba rešiti. In gotovo bo tudi rešeno. —

In končno še slovensko srednješolsko dijaštvo. Novi, po svobodi odprti razvoj je

že dosedaj čudovito dvignil njegovo število. A še bolj ga bode! Ko pride osvoboditev Gorice, Trsta, Celovca — in prepričani smo vsi, da pride — tedaj se bo njegovo število še bolj razmnožilo ne samo materialno, ampak tudi strokovno. Dosedaj smo poznali samo gimnazijce, realce, učiteljske, a pridružili se jim bodo tudi dijaki trgovskih, obrtnih, pomorskih ter morda še drugih strokovnih srednjih šol. Dijaštvo je narodovo srce. Srce pa je le tedaj dobro, če ga polnijo plemenita čustva. Vsi morajo sodelovati, da se našemu dijaštvu odprejo toki takih čustev. Tu je vsled vojske nastala vrzel, ki jo bo treba izpolniti. V to jo poklicano starešinstvo, visokošolsko dijaštvo in še tretji činitelji. Dijaštvo želi bodrilne pomoči, želi napredka in znanja, hoče navodil za svoje načrte, pričakuje primerne zabave. Dal Bog, da se njegovo pričakovanje uresniči tako, da bode narodu res srce polno plemenitih čustev!

Naj vas svobodna domovina najde vsakega na svojem mestu! Tradicije, ki jih že imamo, naj nas podžigajo dalje. Severozapadni kot kraljestva SHS, kjer prebiva slovenski rod, mora postati dika in ponos nas vseh. Mi hočemo, da bode v kulturi, ki naj se tu razvije; ki naj tu kljubuje pohlepu nemštva in italijanstva; ki naj se od tu razliva po Balkanu in v orient, naš del odločujoč, naš del s svojim katoliškim in s svojim demokratskim programom!

Sredi vrtnicev.

Dvoje vrst ljudi nima, ali vsaj v kratkem ne bo imelo več posla in bo izgubilo svoj poklic. Ljudje, ki so se dosedaj navduševali za narod in pisali proteste proti zatiranju svojega rodu — mislim take ljudi, ki so za vsako drugo delo nezmožni, ker se svoj živi dan niso z drugim pečali, kakor prirejali demonstracije in govorili navduševalne, govornika samega opajajoče govore. Vse to navdušenje bodo sedaj prevzeli uradi, orožniki in policija, nimb požrtvovalnosti bo izginil, izginil bo mik in čar kljubovanja — prišel bo čas prerivanja s komolci za boljši in prijetnejši prostor pod jugoslovanskim solncem. Ali se bo to prerivanje združilo tudi s prekljanjem in zmerjanjem ali samo z mirnim tekmova-

njem in delom, je vprašanje, ki ni vprašanje, odkar gledamo že nekaj pojavov v Jugoslaviji in na Slovenskem, ki očitujejo, da smo še precej napol obsekani v svojem mišljenju in čustvovanju. Z batino se še dajemo, politiko gojimo z obzorjem kmetiškega zelnika, v skledo in v usta gledamo drug drugemu, prepir dveh žensk nam je ravnotako važen kakor veliki politični dogodki. Časopisi nam ne vzgajajo ljudstva, temveč zapeljujejo, ne izhajajo v zavesti, da gleda in bo gledal nanje ves svet, temveč se klanjajo publikli in jo gladijo kakor mačko, ki prede za pečjo. Ne po obziru na publiko, temveč po pravi razpredelbi in razločitvi med bistvenimi in malenkostmi stvarmi se sodi vrednost

časopisa. Sredi vrtincev smo slabi plavači in brigamo se preveč za male valove v bližini; da imamo daleč do brega, da moramo smotrno delati, tega se ne zavedamo. In ko čitaš naše liste, se nehote spomniš na očeta in sina, ki sta gnala osla v mlin, tako se klanja naš žurnalizem in ž njim naša publika samo dnevu in hipu. Z demagogičnimi klici se izkuša vplivati na mladino, z apelacijo na instinkte na maso. Ljudstvu je treba jasno in očito povedati v obraz, da se začenja nova orientacija duhov in dela. Toda če se ljudstvu še prizanaša s tem, češ, čas je še negotov, mora o vsi dijaki vedeti, da bije zadnja ura pouličnim paradam, da je ogromni del dijaštva izgubil pravo geslo, s časom, ki mu je uresničil njegove narodnostne sanje. Dijak je bojevit, če ne, ni dijak in je mevža. Naenkrat se bo zavedel, da sta policija in on enakega čuvstvovanja in mišljenja. Politične stranke se konsolidirajo in orijentirajo v nove smeri; v varstvo stanovskih pravic in programov, iz katerih se razodeva materialno sebično čuvstvovanje in naziranje o družbi, se združujejo stanovi in sloji, tudi dijak je zašel na to pot sebičnega programa. Pojavlja se klic o stanovski dijaški organizaciji, ki naj bi družila vse struje na narodnostnem principu in v stanovskem boju. Boj je lepa beseda, toda v kakšnem boju, če je vse nevtralnno? Boj je lepa beseda, a je grd ostanek grdih dni, udejstvovanje, uveljavljanje novih idej je lepši izraz. Toda organizacija s programom, ki je v bistvu identičen s programom invalidov, se meni zdi ponesrečen dovtip. Brezbarvnost v vrstah mladine kaže na ostarelost duha, kaže in priča o pomanjkanju idej, veselja do dela in razmišljanja, priča o pomanjkanju idealizma in poguma. Meni so še vedno vzor in značaji oni naši možje, ki so študirali v mesečini, stradali in prezebali po tujih mestih, vzori, ki so za svoj cilj trpeli in vztrajali; jaz še vedno občudujem one, ki so začeli prvi orati ledino v naših vrstah, ki so prvi sledili Kreku in so iskali prilike, da so v neugodnih nevarnih časih začeli »brez upa zmage« deliti duhove na desno in levo. Zdaj preti nevarnost, da se pozabi ta njihov trud, da se naše dijaštvo tako zaživi v slogaštvo in oportunistem, bolje rečeno, v brezdelje in miselno lenobo, da opeša čut do dolžnosti, da se mora posvetiti kulturnemu programu, ki mu omogoča razmahniti vse dobre moči in sile do skrajnosti.

V naših vrstah se bojim najbolj muh

enodnevnici — ne tistih, ki spreminjajo svoje nazore od danes na jutri, bolj se bojim onih, ki mislijo samo na jutri. Dr. Krek je nekoč dejal: »Vsa moja umetnost v politiki obstoji v tem, da sem vedno mislil najmanj dva; set let naprej.«

Tovariši, mislimo pri organiziranju in orijentiranju naših vrst dvajset let naprej, pa nas bo minila nevtralnno v kulturnem programu, a minila tudi kulturna programna nestrpnost. Kajti tudi druge vrste ljudem, ljudem, ki so se vedno opirali na absolutno večino v vsem javnem življenju, in znatno manjšino dušili in jo tiščali v brezpravnosti, so zmanjkala tla in morajo zmanjkati tla pod nogami. Časi terorizma so za nami, ljudstvu treba evangelija pravičnosti, treba povedati, da srčna kultura in zrelost ne pripuščala hlapcev in podanikov, temveč samo so-trpine in sodržavljanje. Važno je za dijaštvo, da se tudi v tem naše čuvstvovanje preobrazi; sami še zelo čutimo absolutistično, vedno smo še pripravljene manjšino zadušiti, da bo brezpravna, vedno še mnenja, da ima večina pravico do ukazovanja, manjšina pa dolžnost uboganja. Ti časi, ki so mimo in že za — nami, so pa orali globlje v dušah. Zdaj je čas, da dijaki povemo ljudstvu, da se mora znatna manjšina v političnem in javnem življenju smatrati za resno, da se mora ista upoštevati vsepovsod v našem javnem življenju vsaj toliko, da je v vseh javnih korporacijah zastopana, da se ji ne maše usta, temveč ima vsaj pravico do resne in trezne javne kontrole in besede. Princip proporca je nujen za svoboden razmah vseh sil, ki so v našem narodu, s tem se že ublaži ostrina javnega boja, olajša merodajnim činiteljem odgovornost in dolžnost ter širi zavest in ponos državljanstva v masi. To moramo zdaj množici ravno dijaki razodeti, ker smo oni del naroda, ki veže vse sloje, in povedati moramo, preden ga zopet naše jugoslovansko časopisje, ki se je v tem smislu najmanj naučilo v tej vojni, iznova nabujska in zastrupi.

Pri nas je to slabo, da se v udejstvovanju v javnem življenju razvname o vse strasti, strankarska pripadnost kvalificira zmožnost in nezmožnost človeka. Volilni boji, ki so se vršili v znamenju absolutne večine, so v resnici pomenili za manjšino izgon z javnega pozorišča, so pomenili politično smrt. Pripadanje k eni ali drugi stranki je imelo silne posledice. To priča še o primitivnosti in naivnosti našega jav-

nega čuvstvovanja. Politika je za množico še srčna zadeva, bolj izraz simpatij kakor razumnega dela. Dočim je kulturnim narodom volitev naravna potreba, ki razmaja duhove in očisti teško električno ozračje, se pri nas vrši politični boj še s silo, grožnjama in nerazumevanjem. V to smer je treba našim vrstam orijentacije, da si začrta konkretni program vzgoje lastnih

vrst in širših slojev našega naroda. Tisti najveć dela, ki najveć tvega in najveć žrtvuje, zato mora oportunistom iz naših vrst. Dijaštvo se ne sme in ne more v svojem delovanju vezati na brezpotebne kompromise, ki vsebujejo v sebi samo stagnaciju, a nikdar ne sme već zapasti kulturno programni nestrpnosti.

N. V.

JOSIP ANDRIĆ:

Putom preporodnog rada.

(Poglavlje o razvoju hrvatskog katoličkog pokreta.)

Iza više od dvadeset i pet godina, što je katolička misao Sloveniju izgradila do tolike snage, da je postala uporištem slavenskog Juga u sudbonosnim danima sadašnjosti, stojimo u viru borbâ i događaja, gde se nad katastrofom brutalne materijalne sile u zori novoga Dana podiže čista i mlada Misao narodâ, da nas dovede do novog uređaja sveta, u kom će nad ruševinama starih, trulih vrednotâ doći do cene i snage nove, sveže vrednote, jače, da i narode i pojedince dovedu do boljega blagostanja.

Pod okriljem te Misli narodâ diže se naša Jugoslavija. Gradi je celi narod trojega imena, a u prvim redovima graditelja njezinih stojimo i mi, koje je k velikom delu tome dovela krasna ona misao, što je zovemo hrvatskim katoličkim pokretom. Preko petnaest je godina, kako se iz Slovenija spustila ta divna misao put istoka širokom zemljom hrvatskom, a danas već s ponosom možemo pokazati krasne rezultate narodnog rada, koji su plodom njezinim. Još pre današnje katastrofe trulih, starih vrednota došao je katolički pokret, da skuplja mladu hrvatsku energiju u vrednote nove svežine za dane, kad ih narod bude trebao. Danas smo već tu, a budućnosti. Iznoseći ovde o svemu tome daje cene ono, što je katolički pokret narodu našem sačuvao, podigao i izgradio, te što će još da podigne i izgradi.

Svesni toga, te budućnosti, shvatamo tek danas pravo, zašto se hrvatski katolički pokret iz onih povoda, koji su ga pokrenuli, te iz prvih njegovih početaka razvio baš onako, kako ga danas gledamo. Tek sada možemo pravo da osvetlimo dosadanji njegov razvoj, pa da iz komponenata njegove prošlosti potegnemo rezultantu njegove sadašnjosti, a donekle i bu-

dućnosti. Iznoseći ovde o svemu tome današnje shvatanje, kako se razvilo u domagojskim redovima, poglede, koji se iz tih redova šire lepim poljem naše prošlosti, naumio sam, da svim mladim katoličkim pregaocima pomognem u brijentaciji, koja im je za idealni naš rad potrebna. A to neka bude baš u ovom momentu, gde sa ujedinjenom Zorom slovenskog i hrvatskog mladog katoličkog jedinstva stupamo na prag novoga doba u katoličkom životu svega slavenskog Juga.

Da upoznamo razvoj našeg pokreta, nije dosta znati samo ono, što svaki od nas zna: historijat njezin u nizu događaja od prvog Mahnićeva čina, namenjena počecima hrvatskog katoličkog gibanja, pa sve do današnjih događaja iza Krekove smrti, nego treba ispitati i bliže razloge, koji su ga zapravo pokrenuli, i prilike, u kojima je bio proveden. Treba dakle da zavirimo malo dublje ispod površine, koja se pred našim očima razvila, pa da budemo načistu s idejnom pozadinom, idejnim savezom događaja, kako su se u katoličkom pokretu razvili.

Bliži je povod katoličkom pokretu dao silni razmah liberalizma, što se zadnjih dvadesetak godina očitovao u svim granama javnog života u Hrvatskoj te je počeo bivati već nemalo opasan za katolicizam navaljujući sa svih strana bezobzirno na nj. Dakle obrana vere u Hrvatskoj, stvaranje naraštaja, koji će neustrašivo stati na njezinu obranu, to je bio bliži povod, da je kod nas došlo do katoličkog gibanja. Za to je već g. 1900. održan prvi katolički sastanak u Zagrebu, na kom uostalom nije uspelo skupiti i pridobiti hrvatsku katoličku inteligenciju za takovu jedinstvenu akciju, kakovom mora biti

jedan pokret. Stoga je biskup Mahnić dve godine iza toga pokrenuo »Hrvatsku Stražu« (1902), da odatle doskora prenese misao katoličkog pokreta u dačke redove, u onaj dio najmlađe narodne inteligencije, koja bez predrasuda prihvata nove ideje te se za njih svim iskrenim mladim žarom baca u borbu: tako je došlo do osnutka prvog hrv. kat. akad. društva »Hrvatska« u Beču (1903). »Hrvatska Straža« i bečka »Hrvatska« prvi su osnovni kamen našeg pokreta. »Hrvatska« je prva njegova organizacija, i to organizacija đakâ, sveučilištaraca, a odatle se organizacija širi i dalje po hrvatskom daštvu: pokreće se »Luč« (1905), namenjena daštvu, i osniva »Domagoj« u Zagrebu (1906), koji je zapravo proveo celu dačku našu organizaciju.

A na kakove je prilike naišao taj naš pokret u daštvu? Svaki od nas znade, kakav je sistem današnjih naših srednjih škola, a taj nam sistem najbolje karakteriše i naše daštvo. Ono biva odgajano isključivo a p s t r a k t n i m n a u k a m a , od kojih gotovo pretežni dio zauzima učenje literature. Kakovu praktičnom predmetu nema u našim srednjim školama ni traga. Onda nije ni čudo, da se naš đak u srednjoj školi pomalo sve više zagrijava za te apstraktne nauke, svakomu skoro postaje idealom, da bude literat, umetnik, profesor i sl. Iz naših srednjih škola izlazi minimalni postotak đaka, koji imaju smisla za praktična zvanja, a još manje ih je, koji bi se takovim zvanjima i posvećivali. To je veliko zlo. No državi je taj sistem dosad bio vrlo povoljan, jer joj se tako producira obilan broj činovnika i jer se tim inteligencija odvrćala od onih grana života, na kojima se osniva državna vlast: socijalno - gospodarskih.

Kada dakle ta dva momenta, t. j. povod, iz kojega je nastao naš pokret, i prilike, na kakove je u daštvu naišao, skupimo u jedno, kombiniramo, jasna nam je rezultanta. Zato je eto katoličkom pokretu u prvom početku naglašavanje katolicizma jedino i glavno, zato je on onda bio onako silno literaran. Tim je karakterisana prva generacija katoličkog pokreta, koja uglavnom samo teoretizira, vodi kulturnu borbu i nastoji u prvom redu da osnuje katoličku književnost. Takova je cela perijoda, u kojoj stoji na prvom mestu »Hrvatska« i njena »Luč«.

Tako međutim nije moglo ostati. Iza osnutka »Domagoja« postaje on malo pomalo težištem pokreta, što je uostalom i posve naravno, jer jednom hrvatskom po-

kretu može težište biti samo u Hrvatskoj, a nipošto izvan nje. Prilike se menjaju. Dok je »Hrvatska« proširenje katoličkog pokreta oslanjala na Marijine kongregacije, »Domagoj« provodi sasama posebnu, nezavisnu našu organizaciju, a samo tamo, gde se to ne bi dalo, uređuje se formalni odnosaj između kongregacije i organizacije tako, da organizacija formalno čini literarnu sekciju kongregacije te prema javnosti i nosi takav naslov. Ali u biti to jest samostalna organizacija katoličkog pokreta. U »Domagoju« se ujedno pomalo budi realno i praktično shvaćanje života, a u savezu s tim i shvatanje zadaće, koju katolički pokret ima u našem narodnom i javnom životu da izvrši. To shvatanje nastoji »Domagoj« da proširi i u celu našu organizaciju, a rezultat je toga, da u našim redovima raste interes za socijalno-gospodarske narodne probleme. Naši se prvaci počinju sve intenzivnije baviti proučavanjem tih problema, a učiteljem jim je tu socijolog dr. Krek, čija velika pojava postaje čim dalje sve odlučnija i znatnija za razvoj katoličkog pokreta, tako da ga možemo zvati upravo učiteljem celog pokreta, kao što mu je biskup dr. Mahnić osnivač i vođ. Krekova nauka formira u razvoju katoličkog pokreta celu jednu generaciju (»socijološku«), koja domala preuzima kormilo pokreta u svoje ruke. Delom je te generacije, da »Luč« pomalo prelazi iz Beča u Zagreb, a kulminacija je njena, kada »Luč« dobiva novinski oblik (1911).

Iz te se generacije doskora sve više i više čuje nacionalni ton u katoličkom pokretu, dok taj ne ojača i poraste tako, da stvara posve nove prilike i novi naraštaj. Utecajem prilika, koje se razvijaju u hrvatskom javnom životu, raste u našim redovima interes za nacionalna pitanja: protestiramo protiv otepljenja Rijeke od senjske biskupije, demonstriramo protiv Talijanaša u Trstu, simpatišemo s uspesima balkanskog rata, osnivamo »Antunović« u Budimpešti za bunjevce, pokrećemo »Đački Vijesnik« ko glavno stećište narodnocbrambenog rada: sve su to znaci, da pokret zauzima novo polje rada. Tu zapravo postaje katolički pokret i narodni pokret onako, kako je imao da bude, tu istom dolazi do jasnog izražaja njegova prava svrha: narodni prepodna katoličkoj bazi u demokratskom duhu. Prva je kulminacija te generacije neposredno u vreme prije svetskog rata, a daljnim smo njezinim razvojem i mi sve dosad, ukoliko možemo sa-

mi već sada da promotrimo svoju fizijonomiju.

Promotrimo li sada spomenute tri razvojne generacije katoličkog pokreta izblize, opažamo, da se tu zapravo razlikuju dve oštro označene perijode celokupnog razvoja: prva je perijoda katolička, jer je u njoj sve koncentrirano oko verskog, katoličkog problema, druga je narodna, jer se tu na osnovu predašnje (na katoličkoj bazi) pomalo sve koncentrira oko našeg narodnog problema, a ona socijološka grupa nije ništa drugo nego li prelaz iz jedne perijode u drugu. Logički možemo pravu treću perijodu, demokratsku, očekivati tek u budućnosti, koja možda i nije daleko, jer je i naš narodni problem za katolički pokret već rešen te se bliži svome ostvarenju.

Nastaje pitanje: kako se u zrcalu dosadanih perijoda katoličkog pokreta odrazuju pojedine grane života, što ih je naš pokret pomalo zahvatao?

U prvoj, katoličkoj perijodi najglavnije je polje pozitivnog rada uz proširivanje organizacije bila literatura, pa je tu u neku ruku stvoren osnov mlade hrvatske katoličke književnosti, koja se međutim sve do danas nije umetnički potpuno razvila. Literarnim je njenim predstavnikom dr. Ljubomir Maraković, komu je glavno bilo, da u Hrvatskoj stvori katoličku književnost, pa u to ime hoće da tuđi uzor (njemačkih novoromantika oko »Grala«) prenese amo te da prema njemu stvori i našu katoličku književnost. Međutim s narodnom perijodom u razvoju katoličkog pokreta istupa drugi naš literarni predstavnik Petar Grgec, komu je u opreci prema Marakovićevim nazorima prije svega ishodištem narod: on hoće u narodnu književnost, koja se ne kosi s katoličkim principima. Opažamo dakle u tim pretekama jasan odraz dviju perijoda, od kojih svaka ima na književnom polju, što ga je katolički pokret svojim radom zahvatio, svoga izrazitog predstavnika, koji nose karakter općeg razvoja pokreta. Oba se međutim naša literarna predstavnika krasno upotpunjuju: Maraković određuje katoličku stranu naše književnosti, a Grgec njenu nacionalnu stranu.¹

Osim literature radilo se već u prvoj perijodi katoličkog pokreta donekle i na širem prosvetnom, naročito pučkoprosvet-

nom polju, ali jače se toga prihvatila tek socijološka generacija Krekove škole, koja nam je dala prvaka u dru Rudolffu Eckertu. Niz se najboljih naših ljudi zajedno s Eckertom svom dušom bavi socijalno-ekonomskim naukama, dok neki opet svim marom počinju i s praktičnim delovanjem te ruke: osnivaju se omladinska društva, izdaje se »Mladost«, propagira se osnivanje seljačkih zadruga, priređuju se socijalni tečajevi i pučka predavanja, uvođe se socijalne sekcije u organizacijama i akademskim društvima. Uopće podiže se silan interes za socijalni rad.

Sve se to nije moglo pravo ni razviti, a već je razvoj narodnog života potežao katolički pokret i na drugo polje rada. Nacionalno pitanje postaje sve aktualnije. Celi kompleks narodno-političkih problema silj nas, da se sve više i u prvom redu bavimo njihovim rešenjem, bilo što nam dolaze kao zapreka u ostalom našem radu, ili što je za njihovo rešenje kucnuo krajnji čas. »Domagojeva« narodnoobrambena sekcija daje osnov celom radu ove nacionalne perijode katoličkog pokreta. Ona apsorbira sav naš rad i daje mu sve jaču nacionalnu bilježu. Od užeg narodno-obrambenog rada za ugrožene narodne manjine i protiv tuđinske nametne kolonizacije razvijamo se brzim tempom u radnike, koji su priznati kao faktor i kod rešavanja najvećih narodnih pitanja sadašnjosti: narodnog ujedinjenja i državne samostalnosti. Interes se za sam uži socijalni rad stišava, prvaka nam toga rada dra Eckerta smrt oduze. Protagonistom celog nacionalnog rada katoličkog pokreta postaje dr. Pero Rogulja, čije narodno-političke ideje, glasane u »Novinama« i »Lući«, dolaze preko mnogih najžešćih borba do odlučne pobeđe, te smo samo po njima, kakogod nam se pred dve, tri godine činile presmionima, postali u odlučni čas današnje narodne borbe ono, što jesmo. Na osnovu se tih ideja prostupa k njihovoj praktičnoj provedbi: dolazimo do jedinstva slovenskih i hrvatskih katoličkih redova, a s druge se strane traži i nalazi put kulturnom zbliženju između nas i pravoslavnih Srba, pa da se i među njima izazove analogan narodni pokret na verskoj bazi s jednakim kulturnim programom, kao što je naš. Među seniorima katoličkog pokreta opaža se sve življe grupiranje i spremanje za politički rad. Zato se više nego ikad oseća potreba, da se organizuje puk. Pokreću se seljačke novine, a senijorskim je okružnim zborovima postavljen

¹ Vidi moj prikaz »Hrvatska katolička književnost« u hrvatsko-slovenskom almanaku »Lući«, g. 1918, str. 157—176.

glavni zadatak: pripravljanje terena za prosvetnu, gospodarsku i političku organizaciju naroda. Opet će tu jače izbiti na površinu socijalno pitanje, pa nije na nj zaboravljeno. Tradiciju Eckertovu preuzeo je dr Veljko Deželić, koji postaje našim prvim stručnjakom kao socijolog. Njegov »socijalni seminar«, što ga je osnovao u Zagrebu, prva je naša škola te struke, u kojoj će se skupiti obilje znanstvenog materijala o našim socijalnim prilikama, i koja će značiti ishodište svega našeg praktičnog socijalnog nastojanja.

Tu otprilike stojimo danas.

Neprekidnom se uzlaznom linijom razvija naš pokret te zahvata sve šire dimenzije rada u celom narodnom javnom životu. Pita se samo, da li i zgrada naše organizacije odgovara tim dimenzijama i da li će moći da izdrži svu tu težinu, što je na nju navalismo. To je problem učvršćivanja i proširivanja naše organizacije. Godine rata mnogo nam nanesoše štete; razrušiše nam omladinsku te uvelike oštetiše dačku i senijorsku organizaciju. U zadnje smo doba pristupili k obnovi. Senijorska se organizacija krasno podigla i učvrstila te stupila u usku vezu sa slovenskom senijorskom organizacijom: niz senijorskih zborova po pokrajini po-

staju jakim njenim stanicama. Za njom ide dačka organizacija: obnavlja se, što je razrušeno, a kruna je svemu jedinstvo, što se provodi zajedničkim Savezom i glasilom svega jugoslavenskog katoličkog daštva. A zatim dolazi organizovanje puka: obnova omladinskih organizacija. To je polje rada, koje se otvara našim senijorima, a i daštvu. Što više uspeha budemo tu imali, to ćemo jači biti, da naš pokret izvrši zadaće, koje mu budućnost donosi.

Ne smemo časa časiti. Velikom dobu demokratizma treba da dodemo ususret, da mu pripravimo put u naše krajeve, da ne bi nezvani pre došli i pokvarili delo, koje na nas čeka. Učinićemo to, ako od ono stotina naših senijora, laika i svećenika, što se razidoše širom naroda, svaki odmah energički pristupi k radu za versku, prosvetnu i gospodarsku organizaciju puka u svojoj okolici. Ni daštvo, osobito akademsko, od te zadaće nije izuzeto. Samo tako mogu tekovine, što ih donese dosadanji razvoj našeg pokreta, biti trajne, samo tako možemo računati s daljnim napretkom pokreta i s uspešima, koji će dosadanje tek pravo da upotpune.

Najbliže doba će da pokaže, da li smo toj zadaći dorasli. Zato svaki na svoje mesto i na delo velikog preporodnog rada!

Naloge naše akademične mladine.

Vojska je z ostrino svojega meča zadela ne samo veliko število naše akademične mladine, da nam je za vedno izgubljena u boju za cilje tistega, ki nam je stoletja izpodkopaval razvitek svobodnega narodnega razvitka, ampak zadela nam je še uničevalnejše razvitek akademičnega življenja v njegovi celoti. Kdor je stal v naših vrstah pred izbruhom vojne in videl na obrazih odsev energije, ki se je vzbujala in ogrevala ob plamenu idealov našega prepričanja, tega pač obidejo mrzli občutki, ko pride v dotiko z ostanki uničevanja po štirih letih. S skrbnostjo in skoro s strahom se približuje drug drugemu in oči skušajo prodreti v globino vsakega posameznika, kot bi hotele vprašati: Kaj je s teboj?

Čeravno nam je vojska presekala razvitek, sem prepričan, da je v večini naših ljudi ravno to vojaško življenje z vso svojo razdrapanostjo in duševno plitvostjo,

rodilo tako razpoloženje, ko se nam nudi spet življenje v stari obliki, da se je vsa energija, ki še tli v nas, združila v eno nalogo: Ustvariti na nekdanjih idealih temelje bodočega razvoja, odstraniti s površja tistih, v katerih se je naselila megla malodušnosti, njene zle posledice, da se ne razpasejo in prinesejo v bodoče življenje slabih kali, združiti vse, ki še tarnajo brez cilja kot razkropljene ovce, in jim pokazati pot, ki so jo mogoče zgrešili v času, ko je niso mogle naše ideje razsvetljevati z vso svojo svetlobo. To je glavna naloga prvih mesecev in s tem bodo našli našo delavnico spet vsi prejšnji delavci. Saj delo nas čaka.

Kar je bila svoj čas le rahla želja nekaterih, postala je resna zahteva nas vseh. Bodoči razvitek mora iti v jasno začrtani poti demokratizma, drugače bo šel razvitek časa mimo nas in ostali bodo osamljeni. Vojska s svojimi posledicami je od-

prla instinktivno ljudstvu oči, da vsaka vlada, ki ne stoji strogo pod kontrolo nje-
ga samega, pomeni le njegovo izkorišča-
nje. Saj je žrtvovalo v štirih letih vojske
toliko krvi in gospodarskih vrednosti, da
je oslabiljeno za desetletja, in ako se vpra-
ša, čemu, ne dobi odgovora in tedaj pade
vsa jeza na tistega, ki je vse vodil in ki ni,
akoravno je mogel, tega preprečil. Od tod
tista živa zahteva mase po samostojni vlad-
di, zahteva po republiki, razvitek in zma-
goslavni nastop boljševikov v Rusiji.

In pri nas ni tudi razvitek še zastal.
Ljudstvo je napravilo velik korak naprej,
naša naloga je, ga podpreti, da ne oslabi in
zaide. Dolžnost je, da se posvetimo z lju-
bezniijo, ki nas veže, za blagor našega
ljudstva. Ni to idealizem, to je nujna za-
hteva sedanjega časa. Žrtvujmo se vsak na
svojem mestu v prepričanju, da zahteva
čas od nas veliko več žrtev in da živimo
v tako važni dobi, da bodo poznejši rodo-
vi nas preklinjali, ako ne izpolnimo nalo-
ge, ki smo jo ljudstvu dolžni.

Druga naša naloga je ta:

Mi vsi smo živeli pod vplivom nem-
ške kulture in nismo druge poznali. Ta
se nam je zajedla in bila nam je tako
vcepljena v telo in kri, da smo že mislili,
da nam ni več tuja. Saj ni čuda. Stoletja
so nam brisala naš narodni značaj, tako
da si drug drugemu tožimo svoj bojzljivi
in hlapčevski nastop. Ko je Nemčija bila
po Napoleonu zbita, ponižana in raztrga-
na, tedaj se je dvignil Fichte in je z bistro-
umnimi in močnimi sunki pripravil nem-
ški narod, da se je otreseel tujega vpliva.
S tem je dal podlago, da se je po preno-
vitvi notranjega življenja dvignila na zu-
naj v taki moči, da je postala nevarna raz-
vitku vse Evrope.

Dosegli smo narodno svobodo. Svoboda
pa nam mora biti le sredstvo za
končni cilj in ta je: Preustrojitev vsega
našega narodnega življenja v tem smislu,
da odstranimo vplive tujčeve, da si ustva-
rimo svoj duševni dom. V tem bodo pač

velike zapreke, ker je glavni del naših
dejanj le refleksiven, ker se nam je tako
vtisnil v telo in kri, da se sploh ne zave-
damo več posameznih dejanj in še manj pa,
da so le posledice tujčevega vpliva. To
vse zahteva popolno notranjo preureditev
našega mišljenja in delovanja, to nam mo-
ra ustvariti drugo vzgojo, vtisniti mora na
naše javno življenje pečat narodnega iz-
vora. Dokler ne bomo tega dosegli, ne
moremo si pripoznati, da uživamo svobo-
do, in tudi je ne bomo cenili. Mi smo kot
narod, ki nam je oče naenkrat podelil
prostost. Ako si je sedaj sami ne prislužimo,
ako se tudi ne potrudimo, da bomo
zmožni v pravem smislu porabiti to svobodo,
da razvijemo svoje moči v plodno
delo in tako pokažemo svetu, da smo bili
vredni podeljene nam svobode, padli bo-
mo v še večjo sužnjost in ponižnost, kot je
bila dosedaj.

Ura svobode nam je prej bila, kot
smo bili pripravljani. Sanje naših najbolj-
ših mož so nam postale resnica, prej ko
smo pričakovali. Če se jih hočemo pokazati
vredni, moramo pa zbrati vso energijo,
ki nam je ni še uničila tujčeva prešernost
in naloženo nam hlapčevstvo, strnimo se
v celoto in bodimo si svesti svoje naloge.
Borili smo se zdaj za tujčeve ideale, sedaj
se borimo za svoje. Naše vstajenje je pri-
šlo. Mladina na krov! Proč z malodušnost-
jo, proč s hlapčevstvom dvignimo se-
be in ljudstvo iz omamice, v katero je
padlo!

Cilja, proti kateremu mora narod stre-
miti, ne smejo določati pustolovski na-
meni posameznika ali egoistične težnje
malih skupin, ampak njegova lastna volja.
Narod pa, ki ni zmožen, da bi si ustvaril
svoje prave cilje, ni vreden svobode in je
vse proglašanje načela samoodločbe nez-
misel, ki ga pripelje v še večji kaos. Za-
torej vzgojujmo sebe in narod, da bomo
edini v mišljenju in dejanju, da bomo v
sklenjeni vrsti korakali po odprti nam po-
ti v bodočnost, ki nam jo je pokazala zma-
ga kulture nad barbarizmom. Z.

DR. JOS. SREBRNIČ:

Iz dobe idealnih let.

K najzanimivejšim pojavom v življenju slovenskega katoliškega dijaštva spada prav gotovo boj za novo geslo. Štiri semestre od letnega tečaja 1897 do zimskega tečaja 1898/99 so si stale stranke nasproti, na eni: »Vse za vero, dom, cesarja«; na drugi: »Na delo krščansko!« Že to priča, da je bil boj hud, ki se je takrat odigral med mladimi duhovi. I prvi i drugi so bili vendar vsi za vero in dom! Vsi so katoliško vero ljubili in to svojo ljubezen kazali tudi v dejanju; vsi so tudi domovini bili udani iz srca. Šlo je torej le za cesarja. Tu so se stranke ločile, a nikakor ne v tem zmislu, kakor da bi bili nekateri kot nekaki zarotniki proti cesarju.

Res znamenito, kako v mladih inteligentnih duhovih vznikajo ideje, ki hočejo na dan ter dobiti tukaj konkretno obliko. Naši dijaki so živeli tedaj na Dunaju sredi tistega mogočnega gibanja, ki ga je bil Lueger započel. Veljalo je le koristim ljudstva. Nasprotovala mu je vlada; cesar sam za Luegerja ni maral ter ga opetovano ni hotel potrditi za župana. Ljudje so se pričeli zavedati, da tu nekaj ni v redu. — Oblast je izključno za »bonum commune«, za ljudstvo. Nositelji oblasti torej greše, če se igrajo z močjo, ki jo slučajno imajo; če ž njo skušajo le sebe vzdrževati, če ž njo skrbijo le za svoj dobrobit ali le za dobrobit kake stranke, ki se z ljudstvom ne krije. Ne torej: »Vse za vero, dom, cesarja«, ampak: »Vse za vero in dom; cesar pa za vse«, bi se moralo glasiti. Proti fevdalizmu, ki se je v čisto spremenjenih razmerah že davno preživel, a je še vedno hotel blesteti in biti oblasten, je nastopal zdravi krščanski demokratizem.

Boj iz lahko razumljivih razlogov ni bil lahak. Nasprotovali so, kakor je čitati v društvenih zapiskih, starejši člani in svarili so pred neprevidnimi koraki celo častni člani, možjé znani in odlični. Poudarjalo se je, in sicer ne brez podlage, da utegne društvo sitnosti imeti, če zavrže staro patriotično geslo... V društvu je pričelo vreti; nastala je huda, a zelo interesantna notranja kriza. Odstopil je predsednik, in celo »exodus« iz društva so napravili nekateri starejši člani. Ampak mlajša struja nikakor ni hotela odnehati. Ostre besede so padale na račun katoliške inteligence, ki je nasprotovala socialnemu gibanju. Pri seji 24. aprila 1898 se je po živahni debati

sprejel predlog, da društvo pristopi h krščansko-socialni zvezi. Mlajša struja je začela s tem zmagovati. Z velikim poletom so stopili zmagujoči mlajši še koncem istega semestra pred abituriente: »Ne bojimo se nikogar razen Boga!« ter istočasno izjavili pred celim svetom: »S prepričanjem in ponosom pripadamo demokratičnemu gibanju, in sicer gibanju — katoliške demokracije.«

Dne 27. oktobra v naslednjem zimskem tečaju je novo geslo zmagalo in ž njim med slovensko katoliško akademično mladino zavladala nova ideja. Bila je v resnici lepa znamenita zmag. Katoliško dijaštvo je to idejo prvo zaneslo med slovensko dijaštvo in slovensko inteligenco sploh.

Po dvajsetih letih! Kar se je nekdanj vršilo v malem krogu dunajskih visokošolcev, to se je sedaj ponavljalo na velikem torišču v domovini v okviru V. L. S. V državi je krvavi militaristični absolutizem tiščal naš narod na tleh. Niti dihati ni smel. Črnožolte barve so odevale ta absolutizem; zato je šlo za svobodo in življenje vsakemu, ki bi se mu bil skušal upirati. A kar je bilo najhuje, v okrilje tega absolutizma so se v V. L. S. zatekli možje, ki so imeli v rokah oblast. Pozabili so bili, kak namen ima oblast; ne koristi ljudstva, sebe in svojo moč so iskali ž njo, prav po zgledu tistih, ki so v državi tako strahotno in krvavo izvajali absolutizem. Samo oni so našli milost pri njih, ki so bili pripravljeni, brezpogojno udinjati se jim. V. L. S. in z njo celemu narodu je pretila pogibel.

A še o pravem času je nastopila reakcija. V svesti si, kak namen ima vsaka oblast in v svesti si, da nasprotuje prav raditega vsak absolutizem krščanskemu družabnemu redu, je ta reakcija pričela zahtevati za življenje v V. L. S. in za življenje organiziranega naroda udejstvovanje načel krščanskega demokratizma. Reakcija je za vse slovensko ljudstvo zgodovinskega pomena. V luči poznejših dogodkov sedaj jasno vidimo: če bi se tista reakcija ne bila pojavila, bi bil absolutizem v najmočnejši stranki na Slovenskem prav tako v gorje celega našega naroda, kakor je bil militaristični absolutizem v državi v gorje habsburške monarhije kot take.

Toda reakcijo proti absolutizmu za- početi in voditi in organizirati, ni bila pri- jetna zadeva. No, začela se je v istem du- hu kot nekdanj v akademičnem društvu na Dunaju: »Ne bojimo se nikogar razen Bo- ga!« Značilno je, da je to reakcijo začel ter ji stopil na čelo tovariš, ki je bil tudi ne- kdaj pred dvajsetimi leti na Dunaju v služ- bi naše ideje: g. Bogumil Remec. To je to- rej mož naših vrst.

A absolutizem je začel pritiskati. Naj- prej je vrgel voditelja iz službe na cesto; tudi drugim je odkazal isto pot; ker so bili naši ljudje proti njemu, zato jih je začel sumničiti, da so tudi proti črnožoltim bar- vam. Bili so v resnici težki opasni časi. Toda navzlic vsem žrtvam in vsem nevar-

nostim je šla reakcija, zavedajoča se svoje popolne upravičenosti, dalje, ter dajala svojim valovom vedno širše in vedno višje kroge. Ob teh valovih se je končno abso- lutizem razbil in zmagala je v stranki in narodu ista ideja kakor pred dvajsetimi le- ti v društvu na Dunaju, ideja katoliške de- mokracije, ki za naš narod pomenja reši- tev, osvoboditev in bodočnost.

A zavedajmo se, da je obojna zma- ga delo mož iz naših vrst.

Ponos navdajaj radi tega mlade in sta- re; zavest, da smo na pravi poti, ki zahte- va sicer poguma in žrtev, a vodi do veli- kih uspehov. Še bolj naj se raditega strnejo naše vrste, da bode ideja še večje zmage slavila!

FRANCE ŽUŽEK:

Organizacija, restavracija in reorganizacija.

A. Organizacija.

Človek je socialno bitje; ne le, da hoče dobro samemu sebi, marveč hrepeni in dela vsikdar za blagor vsega človeštva, v kolikor ga ne izključuje od tega njegov egoizem, osebne koristi. Ta egoizem je se- veda nasproten človeku samemu in nje- govni naravi, zato dosega prav ekstremno od človeškega hotenja: javno zlo, ali so- cialno zlo. Iz osebnega egoizma, se raz- vija polagoma stanovski egoizem, iz tega pa sto in sto različnih drugih kot je raz- ličen človek in družba sama. Eden naj- groznejših egoizmov, kar jih pozna zgo- dovina, eden egoizmov, ki je povzročil člo- veshvu gorostasno zlo, je nacionalni ego- izem, egoizem, ki ima za cilj nadvlado močnejšega nad slabejšim, nadvlado na- roda nad narodom, egoizem, ki ne pozna narave, kaj šele nadnaravne pravice in za- kona, egoizem, ki rodi pravo sile in pesti, egoizem, ki mu je močni človek in pol (Übermensch), slaboten pa smet, ki ni vredna, da bi se izpodtaknil obnjo. Baš ta egoizem je oni dej, ki je povzročil vse one blatne nacionalne boje v preteklem in sedanjem veku, ki je rodil madjarski de- spoto-oligarhizem ter vsenemški imperija- lizem in militarizem, dejanska povzročite- lja svetovne vojne, vsega neizrečenega gorja v njej ter današnje evropske revo- lucije, v kateri se kopljemo in gačamo,

nevede, od kod in kam, nevede, kdaj in kako bomo spet prišli v tir normalnega, v tir naravnega in človeškega, ker vse to, kar se je zgodilo ali se godi danes, je na- sprotno človeku in njegovi naravi, na- sprotno njegovemu smotru.

Egoizem je torej nasproten človeške- mu hotenju, ker ustvarja socialno zlo, ki je baš nasprotno občemu blagru; človek, ki pozna svoj izvor, ki razume svoje živ- ljenje in njega smoter, mu mora postati smrtni sovražnik v vseh ozirih; tak človek se mora zavedati jasno in vsak hip, da egoist ni pravo socialno bitje, marveč le oni, ki hoče dobro, pa izključuje obenem vse, kar bi moglo pripeljati ali doseči kaj drugega.

Človek, ki hoče dobro, uvidi kaj hitro, da je sam za dosego tega cilja prešibek, preslaboten; zato si poišče tovariša, za- veznika, somišljenika — enega, dva, tri in več in več. Tako nastane skupina, telo, organizem. Vsak poedinec v organizmu prevzame svojo posebno funkcijo, jo vrši in izpolnjuje tako kot jo zahteva cilj, pro- gram organizma.

Na tak način so nastajale družine, župe, države. Poedinci so si izvolili svo- jega glavarja, da je vodil organizem na zunaj, in mu dali izvršilno oblast, da je mogel eventuelno nastopiti proti onim, ki bi morda hoteli kršiti skupna načela, program.

Najvišji socialni organizem je država, bodisi v tej ali oni obliki. Najvišji cilj, najsvetejša naloga države je, kolikor mogoče skrbeti za dobrobit svojih podanikov, državljanov. V koliko to država v resnici skrbi, odnosno ne skrbi, nam služi za merilo državne popolnosti, oziroma nepopolnosti.

Toda: Errare humanum est! Človek se moti! Človek je v bistvu dober, a po prvem grehu v raju k slabemu nagnjen! Njegova narava bije na slabo plat. Čimbolj se vdaja isti, tem slabši postaja, tem manj je zmožen ločiti dobro od slabega, tem težje more spoznati pravo pot, tem slabše postaja njegova volja, ki bi ga imela voditi navzgor. Na ta način je zašla človeška družba na napačna pota. Mesto da bi imela za cilj splošni blagor, je prevladala premoč močnejših poedincev, ki so si podvrgli slabejše in si jih usuznjili. Tako je nastajalo na eni strani vedno večje blagostanje, na drugi pa vedno večja revščina in beda. Čim večja je postajala ta razlika, tem večje je postajalo seveda z njo socialno zlo. Močnejši so dobili polagoma v roke vso državno oblast, vsa odločilna mesta pri krmilu državne barke in drugih važnejših mestih. Na ta način so postali slabejši popolnoma brez moči, brezpravnih, hlapci, milijonski suznji, ki jim je gospodovalo le nekaj gospodov.

S tem dejstvom se je oddaljila država od svoje najsvetejše naloge: Skrbeti za blagor svojih podanikov. Osrečevala je le nekatere, a ogromna večina ljudstva je vzdihovala pod pezo nevzdržnih razmer. Posledica tega je bila, da je seglo človeštvo po samopomoči: Posamni sloji, posamni stanovi so stvorili organizem, osnovali društva, organizacije, da tako skupno dosežejo izboljšanje svojega stanja, kar je poedincu popolnoma gotovo nemogoče. Tako smo dobili namah na stotine stanovskih društev in organizacij vseh vrst, in gotovo se imamo ne prav v zadnji vrsti zahvaliti baš tem, da ni prišlo že prej do svetovnega poloma, če je to sploh hvalevredno. Seveda so prišli tudi tu častihlepni, egoistični demagogje, ki so povzročili boj stanu proti stanu, iz katerega so kovali kapital edinole sebi, oškodovani pa so stali stanovi.

Čimbolj se bližamo v kulturnem razvoju človeštva letu 1914, temveč organizacij opazamo na obzorju: bodisi stanovskih, strokovnih, političnih ali drugih.

Skoro ga ni bilo človeka, ki bi ne bil član te ali one ali več organizacij obenem.

Gotovo je dejstvo, da so bili ljudje s skupnimi interesi vedno v eni in isti organizaciji, zato trdimo čisto lahko, da je spoznanje skupnega interesa, cilja, za katerim hrepene posamezni člani, organi organizacije, predpogoj, vogelni kamen iste. Ta cilj je označen poleg drugih v programu društva, organizacije. Ljudje, ki pristanejo na ta program, so v glavnem enih in istih misli, somišljeniki, kar pa seveda ne izključuje, da se ne bi mogel poedinec razviti samosvoje, individualno. Nasprotno! Vsako društvo mora strmeti za tem, da razvijó njega člani svojo posebnost (individualnost) do najvišje potence, ki je mogoče; te individualnosti je treba spraviti nato v medsebojno soglasje, in organizacija je dosegla višek svojega razvoja: ne le, da lahko sledi svojemu programu, marveč garantira svobodni razvoj vsakemu posamezniku; kajti le v zadovoljstvu članov organizacije ji daje ono zdravje, ki je potrebno za njen nadaljnji obstanek. Če je bolan en ud, občuti to ves organizem; če se ta bolezen prenese na druge ude, obstoja nevarnost, da organizem propade! Smelo trdimo, ko pravimo: jamčenje svobodnega razvoja individuov je glavni notranji predpogoj vsake organizacije, je temeljni kamen, ki naj ga ne prezre nihče, ki bo organiziral in stvarjal v bodoče! Taka organizacija izključuje vsak despotizem in absolutizem, taka organizacija je eo ipso najširše demokratična in njen predstavitelj bo gotovo le oni, ki bo vreden in zmožen, da upošteva sebe le toliko, kolikor vsakega individua.

Izmed sto najrazličnejših organizacij srečamo v zadnjih letih močne dijaške organizacije. Dijaške stanovske organizacije, kateri bi pripadalo vse dijaštvo brez razlike svetovanega naziranja, stroke in stopnje študija, iščemo dosedaj zastoj, kvečjemu bi zasledili tu in tam posamezne poizkuse, ki nosijo znak stanovnosti, ki so se pa vedno tudi ponesrečili bodisi, da ni bil čas za to, bodisi vsled prenapetosti poedincev, oziroma posameznih struj, kar je navsezadnje eno in isto: nezrelost. Vprašanje take organizacije so dvignili na plan naši dnovi, in gotovo ne bomo zadnji, da preiščemo, v koliko bi bila taka močna, koristna in potrebna. Zaenkrat se pa moramo popečati za dijaškimi organizacijami, ki so obstojale pred vojno in ki obstojajo, oziroma bodo obstojale sedaj.

Na Slovenskem smo imeli troje dijaških organizacij: organizacijo katol.-narod. dijaštva ali S. D. Z. (Slovensko dijaško

zvezo), organizacijo narodno radikalnega in narodno naprednega dijaštva. Danes moramo računati tudi s precejšnje socijalistično strujo.

Te organizacije so nam tako poznane, da bi bilo odveč pečati se z njimi podrobneje. Eno pribijemo samo: pravzaprav imamo razločevati samo dvoje dijaških organizacij: katoliško-narodno, ki stoji na pozitivno verskem stališču, in vse druge, ki negirajo Boga in njegovo postavo. Naša stara preizkušnja je, da so se vse naše nasprotne organizacije strnile v en sam velikanski blok proti organizaciji kat.-nar. dijaštva, kadarkoli je šlo za versko vprašanje. Zgodilo se je naenkrat, da so nam očitali radi našega pozitivno-verskega stališča absolutno nenarodnost, če prav imamo zavest, da so naše vrste zanesle med ljudstvo izdatno večjo količino izobrazbe kot vse one, vkljub dejstvu, da so izšli iz vrst kat.-nar. dijaštva možje, ki bodo menda veljali na veke za prvake svojega naroda. Ne bi poudarjal tega, ker se ne maramo ponašati in ker sovražimo napuh, a če storim to vkljub temu, storim to le zato, ker hočem poudariti, da je bil verski nazor med dijaštvom vsikdar oni dej, ob katerem se je dijaštvo ločilo in si napovedalo boj. Tako bo tudi v bodoče, brez dvoma se bodo obojestranski nazori in načela izbistрили, pokoreninili, in boj bo mnogo radikalnejši od prejšnjih, zlasti ker bo radi ujedinjenja SHS odpadlo v glavnem narodno stališče. Šlo bo torej v prvi vrsti za svetovni nazor, ki pa je samo v Bogu, ali zoper Boga; pojem indiferentnosti je tu izključen, zato sme kat.-nar. dijaštvo računati s strnjeno sovražno falango proti sebi. Mesto narodnega vprašanja se bo gotovo pojavilo gospodarsko vprašanje, kjer znamo kooperirati s socialisti, ki so nam v demokraciji najbližji, kar moramo zaenkrat pri radikalcih in naprednjakih popolnoma zanikati. O tem bo treba posebne luči in razprave.

Vsak je drugače neumen, pravi narodni pregovor prav krepko, hoteč poudariti tisto človeško posebnost, ki ji pravimo individualnost. To dejstvo seveda ne

izključuje drugega, ki obstoja v tem, da so poedinci v gotovih slučajih ali nazorih enako »neumni«, t. j. enih in istih misli. Če stopijo taki ljudje skupaj, si stvorijo društvo ali organizacijo, ki daje prvič svobodni razvoj poedincev, drugič pa zastopa skupne interese istih. Ena takih organizacij je naša »Slovenska Dijaška Zveza« (S. D. Z.) za Slovence, del »Jugoslovanske Dijaške Zveze« za katoliške jugoslovanske akademike. V njej je zastopano dijaštvo vseh strok, vsakemu je dana možnost svobodnega razvoja, stoji popolnoma na demokratskem stališču in jasno izraža izpovedanje, skupno prepričanje vseh svojih članov: Dajte ljudstvu vero v Boga in njegovo postavo, — ohranili ste ga! Vzemite muto, — vzeli ste me vse in mu vtisnili na čelo smrtni pečat! Ni ga ljudstva brez vere, in če je, se je oddaljilo svojemu izvoru, je izgubilo svojo luč in gre propasti nasproti.

Ne pozabimo, da je stoletje v zgodovini kakor vodna kaplja v morju. Tudi Grki in Rimljani niso propadli čez noč, a začel se je proces razkrajanja, ko so izgubili verski čut in odprli pot nemoralni, sluzeč Bakhu in Veneri.

To je bila naša veroizpoved in zavest, je in bode. Tega programa ne moreno izpremeniti, ker stoji na skali sv. Cerkve, ki je trajna in nepremagljiva. Naj butajo ob njo sovražni valovi: prah in blato, ki se je nabralo tekom časa na nji, bodo odnesli s sabo. Bog z njimi! A tem lepša, tem čistejša, tembolj kljubovalna bo ostala stavba Kristusova!

To je naša organizacija s svojim glavnim ciljem. Zahrbtnih namenov nima. Starja je že, hude boje je že prestala in jih še bo. A ne straši se jih: mi gremo na plan z jasnimi čeli, vedrih lic gremo na delo ter se zavedamo: mir duše in srca je predpogoj vsakega dela. Zato bomo pogledali najprej v svoja srca, jih preiskali do zadnjega kotička, priznali: mea culpa!, se prekrizali in začeli v Bogu —

(Dalje.)

FRANCE PODREKAR:

Socialno vprašanje.

Dijaki so bili vedno veliki ljubljenci in protežiranci dr. Krekovi. Kdo od starejših tovarišev se ne spominja veselih in zadovoljnih uric, ki jih je preživel v družbi tega duševnega velikana, ki je s periščem trosil svoje duševno bogastvo in materijelno uboštvo. Kar je imel, to je rad delil s svojim bližnjim. Kolikrat je izrazil željo, da bi bil najraje vedno med dijaštvom. Kadar je zamogel, je pohitel med nas, bodisi na Dunaju ali v domovini. Ustanovil je slovensko počitniško univerzo na Sv. Joštu, kjer je v duhu zroč zedinjene Jugoslovane predaval Slovincem in Hrvatom o socialnih problemih.

Socialno vprašanje je bilo njegovo najljubše polje, saj je trdil, da je še neobdelano ali boljše rečeno neobdelani smo mi, tuji smo na tem polju. Pa če je bilo to vprašanje pereče takrat, kako ne bi bilo zdaj po štiriletni vojni, ko se je krivični družabni red pokazal v najjasnejši luči celo slepcem. Vse človeštvo, vsi stanovi trpe vsled bede in pomanjkanja. Maloštevni izvoljenci zemeljskih nebes stojijo nasproti milijonski proletarski, ubožani masi. Ves svet študira, kako odpomoči tej življenjski krizi. Delajo nove socialne zakone, snujejo socialne naprave v odpomoč bedi, brezposelnosti in drugim posledicam dolgotrajne vojne, a vendar korenitega sredstva dosedaj še niso našli. Vse rešuje socialno vprašanje. Nazori in načrti se križajo, krešejo se misli, nervozno in v neki omotici se vse giblje in znake tega stanja nosijo vsi sadovi naših reformatorjev. Zahteva se na eni strani meščanska republika, na drugi socialna republika, vlada delavcev, tu so zagovorniki reforme, preobrata potom mirnega razvoja, potom evolucije, ondi zopet vneti pristaši revolucije, ki naj pomeđe s starim in uvede nov družabni red. Boljševiške ideje tudi prodirajo iz daljne Rusije vedno bolj v osrčje Evrope, na zapad.

V tem kaosu mnenj in socialnih sistemov naj bi naš katoliški akademik in srednješolec stal ob strani, neorijentiran, bil brezbrizen, ko je že kot pristaš katoliške misli eo ipso največji zagovornik socialne pravičnosti. Kako ponosni smo reš, ko moremo vedno znova poudariti, da smo učenci dr. Krekovi. Zato si moramo pogosto klicati v spomin, dobro vsikdar premisliti, kaj vse izrečemo s tem, da se štejemo

njegovim učencem. Resnost sedanjega časa zahteva tudi od nas resnosti v besedah, mislih in dejanjih. Ne bodimo zgolj kot ljubljenci jugoslovanske domovine verni učenci pokojnega Kreka, ne samo v ljubezni do domovine, tudi v ljubezni do zati-rancev, do bližnjega, do ljudstva, do gospodarja te domovine, ga posnemajmo! Vzor naj nam bo uprav zdaj, ko je socialna beda priklopela do vrhunca, ko kliče vse, kar je delo človeških rok, po remeduri in reformi. Zapustil nam je delo, prvo delo te vrste pri Slovincih, svoj »Socializem«. Po tej knjigi segajo vsi socialisti, prebirajo jo svobodomisleci. On je, ki je prvi obdelal to snov temeljito in obširno. Pa naj bi jo mi prezrli, šli preko nje? Zdaj, ko poskušajo realizirati razne teorije in uvesti novo obliko vladanja, dejal bi preproditi družbo, približati jo ciljem popolnosti?

Samozavestno, s ponosom moramo baš v teh burnih časih dvigati prapor krščanske misli, ki edina in prav da odgovor na vsa socialna vprašanja. Vse ideje raznih socialističnih skupin, v kolikor so dobre in prave, so že stare 1918 let, čemu jim nadevati novega imena, nove firme. Neodklonljiv postulat od vsakega jugoslovanskega akademika, ki živi s časom, ki se zaveda te prevratne dobe, je, študirati socialno vprašanje, natanko proučevati ves razvoj, spoznati stare šole in teorije, priinerjati razne sisteme in si tako ustvariti, sezidati podlago, temelj, na katerem bo lahko uspešno zagovarjati in širiti misel krščanskega socializma. Lahko je demagogično kričati o krivicah, ki jih trpi proletarijat in še lažje slikati nebesa, katera naj bi ustvaril ta ali oni socialistični režim, ako se uresniči, toda ko pa človek trezno in resno doma, proč od hrupa in šuma, pošteno premisli, pa uvidi, da ta pot pravzaprav ni prava, da ne pelje do cilja ne revolucija, ne socialistična republika, če ljudje ne spremenijo, ne izpopolnijo svoje srčne izobrazbe, če se, dejal bi, ves svet ne očisti in prerodi. Moralno in etično preorojenje, čut do pravičnosti in poštenosti, to je prvo, vse drugo nam bo navrženo.

Večina nas akademikov je doma na deželi, saj smo sinovi agrarne države. Zato bi se ne čudil, če bi kdo vprašal, zakaj, čemu to, saj socialno vprašanje pri nas ni aktualno. Ne oziraje se na to, da je dru-

žabna razlika tudi na deželi, med kmeti in bajtarji, med posestniki in dninarji in posli velika in da so razni politiki in državniki že pridno na delu, kako uspešno izpeljati agrarno reformo, vendar pravim, prav za to, ker smo v večini sinovi kmečkih staršev in torej poznamo razmere na deželi že itak dobro in čutimo, kaj je potrebno predrugačiti in izboljšati, prav zato moramo študirati socialne probleme, ker imenitno delavskih vprašanj le še ne poznamo. Oni, ki imajo denar in znanje, si bodo že sami pomagali, in to so tovarnarji in drugi bogataši, delavec pa je vedno le žoga, ki si jo stranke podajajo iz rok v roke. Ta stan je potreben idealnih, nesebičnih voditeljev, in kdo je tu bolj poklican kot možje, ki so izšli iz naših vrst, prožeti pravega, požrtvovalnega duha in ljubezni Kristusove do bližnjega, ki je v pomanjkanju in nevednosti. Proč s frakarstvom, proč s kasto aristokratov, doba, ki je zdaj napočila, je temeljito pomedla s to staro šaro in kdor tega ne vidi, je prespal ta veliki čas, spada kot človeški anahronizem med starce ali bornirane filistre.

Mladina mora stati v prvih vrstah onih, ki nimajo demokratizma le na jeziku, temveč v srcu. Idite med ljudstvo, med delavce, in ne bo vam treba preveč študirati delavskega vprašanja. Za delavce je danes nevarnost največja, nje je tangirala pogubonosna šiba pomanjkanja najbolj. Oni živijo v največji razburjenosti, ne verujejo nikomur, ker so mnogi izgubili vsako vero v bližnjega. Prevratne ideje širijo med njimi razni izgubljeni in kot plamen skušajo objeti tudi našo hišo.

Z veseljem mi je pripovedoval delavec o zadnjem zborovanju krščansko mislečega delavstva, o redkem dogodku, da je zborovanje pozdravil tudi predsednik slovenske dijaške zveze, tovariš Žužek. Izrazil mi je nado, da bo vendarle tudi med dijaštvom zavela druga sapa, da ne bo delavstvo v njem videlo le gospode, temveč prijatelje. Govoril mi je nadalje žarečih lic o časih, ko je rajni Krek vodil slovenske študente med delavce in jim že v mladih letih cepil ljubezen do proletarcev. Kot

očitanje so mi rezale njegove rezke besede v srce. Pravi, da se čutijo tako zapuščene, ko vidijo, da v nasprotnem socialističnem taboru tako agilno nastopa akademična omladina, mi pa smo tako mrtvi, čeprav zatrjujemo vedno, da so alfa in omega našega prepričanja katoliška načela.

Tovariši! Od vseh strani udarja med nas nov duh, novo življenje. Ko študiramo in se pripravljamo za svoj bodoči poklic, ne pozabimo, da se pripravljamo za službo med ljudstvom. Če bomo še tako učeni, a tuji svojemu narodu, nas ta ne bo poznal, ker zapihal je drug veter, zavela je sapa popolne demokracije, brez krinke in maske. Tega ne smemo pozabiti in odtis te prevratne dobe naj nosijo tudi naša dejanja in besede, seveda ne odtis v zgornjem smislu, temveč vse naše delo naj nosi znak razumevanja časa. Uveljavljali bodo razne načrte in osnove, v vodo bodo padli ti osnutki in poskusi, izjalovili se bodo, le eno bo še zmirom dobro in pravo, če bo človeštvo hotelo, in to je krščanski socializem — krščanska pravičnost, pravičnost za vse.

Naj že zdaj premišljujemo in ukrepamo, kako bomo o počitnicah obnovili univerzo, socialne kurze na sv. Joštu, da se nasrkamo svežega zraka vse oživljajoče demokracije in ljubezni do bližnjega. Če je naš program tak, da pravi: ljubi svojega bližnjega kot samega sebe, a ti čutiš in misliš, da so to lepe besede, a žal se nikjer ne izpolnujejo, tedaj je tvoja dolžnost, tvoj notranji imperativ, da greš kot prvi in drugače delaš kot drugi, to je, da dejansko uresničuješ ta program in da vsa dejanja tvoja preveva res samo nesebična ljubezen do zatirancev. Čemu bi potlej iskal novega programa. Star je program, lep in pravi, tovariši, naj nam bo maksima za naše delo. Ko bomo prosti, o počitnicah pa s tem prepričanjem vun med delavce, v delavske centre, mnogo nas je, in če bomo na mestu vsi, zavel bo resnično drugi, pravi veter, zrevolucionirali bomo družbo, da bo ta zopet našla sebe in vrgla raz se tujo navlako, tuj plašč.

Listek

Milko Brezigar, Osnutek slovenskega narodnega gospodarstva. Založila in izdala »Omladina« v Ljubljani. Natisnila »Zvezna tiskarna« v Celju 1918. — Z nenavadnim zanimanjem človek seže po tej knjigi. Politična veda je tako obširna, slovstva velikih narodov so na tem polju tako bogata, pri nas smo pa ravno v tej smeri zmeraj pogrešali knjig, kaj pravim knjig, saj jih ni bilo, če izvzamemo par socijoloških in pa članke v naših revijah. Če sta Slovenecem Krek in Ušeničnik očrtala socializem in podala osnovne socijološke pojme, tedaj moramo reči, da nas Brezigar s svojo knjigo vpeljuje v drugo poglavje politične vede, v narodno gospodarstvo. Pisatelj poklanja knjigo izvrševalcu jugoslovanskega testamenta, dr. Korošču. Ko bi jo pisatelj pisal par mesecev pozneje, bi precej drugače izgledala, gotovo pa bi nam podal osnutek narodnega gospodarstva vseh treh plemen v novi državi.

Dasi je s to publikacijo načeto novo poglavje v našem slovstvu in nam je ravno te vrste knjig za našo inteligenco doslej primanjkovalo, bo segel po knjigi z dijakom vred tudi naš kmet in delavec. Ogromno statističnega materiala je nanižanega v delu in vendar vse na 162 straneh. Brezigar je mojster, podati čitatelju v lahki obliki statistična data, vse preje sam obdela, izpelje vse račune, napravi zaključke in stopi s temi pred čitatelja. Res da statistični podatki sempatje niso zanesljivi, a to tudi izveš in dobiš natančen okvir, v katerem se lahko sučeš in po danih navodilih sam kombiniraš. Vsaka stran knjige ti priča, s kakšno skrbjo in natančnostjo je pisatelj sestavljal material.

Po uvodu, kjer nam opisuje teritorij in prebivalstvo našega narodnega gospodarstva, nam predoči v prvem delu knjige splošne gospodarske vidike in reforme, po katerih naj v novi dobi, kateri letimo naproti, uravnamo svoje gospodarske odnose, da postanemo gospodarsko močni in na ta način politično samostojni. Zavzema se za nacionaliziranje zemlje, industrije, obrti in trgovine. Pri agrarni reformi želi intenzivnega obdelovanja zemlje. To tendenco zasleduje na več mestih, priznava pa sam, da ta intenzivna obdelava po gospodarskem načelu ne gre preko neke go-

tove meje, kjer se rodovitnost zemlje kljub vsej intenzivnosti in umetnemu gnojenju ustavi.

Štedljivost bo seveda eden najvažnejših faktorjev pri povzdigi našega narodnega gospodarstva, kar pa pisatelj omenja samo mimogrede.

Zelo vestno je sestavljena v drugem delu knjige statistika poljskih produktov in živine. Gotovo je, da bo v naši novi državi, kakor hitro bo sklenjen mir, po katerem dobimo določen teritorij, treba izpeljati natančno ljudsko štetje, da ugotovimo število prebivalstva in živine na svoji zemlji. Ljudsko štetje bomo rabili že raditega, da zamoremo v vsakem oziru pravično in kolikor možno natančno izdelati ustavo in upravo svoje nove države. Velikanske naloge nas čakajo v tem oziru, Brezigarjevo delo bo marsikomu kažipot pri zbiranju statističnih podatkov.

Zvesti tendenci za izpeljavo intenzivne obdelave polja, se pisatelj zavzema tudi za prisilno združništvo radi poljedelskih strojev, da bi bili na ta način kmetovalci prisiljeni, posluževati se jih in svoje polje intenzivno do skrajnih mej obdelati. Menda ne pomisli, da je prisilno združništvo v teoriji lepa misel, a praktično zadene na toliko ovir, da si ne morem misliti, kako bi jo bilo možno izpeljati. Ne samo, da je veliko naše zemlje take, da je umetno s stroji ne moremo obdelovati, ampak tudi razkosanost naših kmetij, velika oddaljenost hribovitih in ravninskih kmetov in vreme ter istočasna želja po uporabi so hude ovire praktični izvršitvi pisateljevega zahtevka po prisilnem združništvu.

Med reformami, ki jih bo treba izvesti v naši agrarni politiki, je ena poglavitnih tudi regulacija naših vodâ. Ravno v tem pogledu so naši bivši ljudski zastopniki veliko storili, veliko so pa storili tudi za živinorejo z izboljšanjem hlevov, z živinorejskimi tečaji, z vpeljavo tuje živine v naše kraje itd. Žalibog smo tako človeški, da ne vidimo nič dobrin nad bližnjim, kadar se nam zameri. Ko se streznemo in po par letih v urejeni državi iznebimo radikalnega nacionalizma, bomo lahko objektivno presodili, kar je bilo pred nami. Tega danes še nismo zmožni.

V poglavju o industriji nam prihaja

pred oči žalostna slika domače industrije, ki je še v povojih, katero pa treba na vso moč pospešiti, da bomo dvignili narodovo blagostanje, da omejimo izseljevanje in damo našim rojakom priliko zaslužka na domačih tleh. Z industrializacijo bo ostala pri nas produktivna sila dela in obenem industrijski dobiček. Sladkorno industrijo treba najprej razviti v naši domovini. V to svrhu bo pač treba dati naše ljudi izšolat na Češko, da se te branže lotimo z vso resnostjo, da ne doživimo polomij. Kajpada bo treba našo industrijo postaviti na združni temelj in velikemu kapitalu na ta način pristrichi peruti, da bo delavec poleg svoje stalne plače deležen z gotovim delom tudi pri čistem dobičku podjetja, in da se bo ta delež stekal v fond za njegovo onemoglost in obubožanje družine. Dasi pisatelj tega načela ne poudarja, se iz njegovega dela lahko sklepa, da je pripadnik združni izpeljavi naše industrije.

Zadnje poglavje nas seznanja z našim denarništvom. Oriše nam delokrog naših zadrug in bank, pojasni nam denarno bilanco in naslika državni dolg in vojna posojila. Z vso upravičenostjo zahteva, da bi oni narodi, ki so si tekom vojne nakopičili ogromne dobičke, prevzeli razmeroma večjo kvoto državnega dolga (str. 158).

Pisatelj nam bo brez dvoma kmalu podal naslednika svoji prvi knjigi, nas seznanil z osnovnimi pojmi narodnega gospodarstva in nam isto vobče narisal. Dobro bi pa bilo, da se zganejo tudi drugi naši narodni gospodarji, da nam n. pr. kdo napiše knjižico o naši narodno-gospodarski politiki.

Dr. Iv. Stanovnik.

»Menice.«

Ali poznaš menico, mladi prijatelj? Če je še ne, jo boš še spoznal, kadar boš delal dolgove ali pa jamčil prijatelju. Podpišeš kos papirja, da boš tistemu, ki ti ga prinese, plačal toliko in toliko. Menica zapade v gotovem roku — upnik pride in plačaj!

»Menice« je naslov Cankarjevi črtici, priobčeni v 27. letniku »Dom in Sveta« na str. 99. Kratka črtica, samo eno stran obsega, a kaže globoko moralno prepričanje, ki je živelo v Cankarju, prepričanje, da se vsaka, tudi najmanjša krivica maščuje z največjo gotovostjo. Krščanstvo ima to resnico izraženo v stavku, da Bog dobro

plačuje in hudo kaznuje, čeprav ne plačuje vsako soboto.

Pisatelj prijatelj pripoveduje o dogodku, ki se mu je pripetil pozimi na ulici. Otroci so se drsali po ulici in napravili male drsavice. Prijatelju spodrsne, da zapleše v kolobarju, in toliko, da ne trešči ob tla, z nosom naprej. »Bušim v smeh... pa se nenadoma domislim, da je tako drsanje po sredi očitne ceste zabranjeno... zaradi tistih ljudi, ki se ne znajo več ne drsati, ne smejati,« pripoveduje prijatelj. Pozove stražnika, naj nastopi proti drsalcem. Vesela jata otrok se razbegne; samo majhen, droben fantek se ne gane in počaka stražnika, ki ga prime rahlo za roko in odpelje k očetu. »Takrat, kakor domenjena, se ozreta oba hkrati name. Oči otrokove so bile polne brezmejne groze, v očeh stražnikovih pa je bilo golo, hladno zaničevanje... Tako, glej, sem bil na vse zgodaj pridelal smrten greh!... Veseli me le prijetna misel, da mi ta greh ne bo obtežil duše, niti za toliko ne, kakor golobje perče... celih pet ali šest let. To je približno rok za take menice. Kar storim, mislim in rečem... vsak hip življenja je menica, ki jo podpišem ponevedoma, brez preudarka, v naglici in malomarnosti. Plačati pa jo je treba vse do zadnjega z oderušskimi obrestmi. Grešil si... Tvoja pamet razsodi natanko, da si grešil, ali tvoje srce je mirno. Malenkost! — praviš ter zažvižgas in greš po svoji poti. Čez pet ali šest let... saj sem rekel, da je to približni rok... čez pet ali šest let sediš v veseli družbi, ali doma za pečjo, ali v pisarni pred pustimi akti... pa te udari pest naravnost po sredi srca: Plačaj, kar si dolžan!«

Ta mali odlomek iz Cankarja naj nas spominja na velikega genija, ki je tu izražal nazore, ki jih lepše ne more noben pridigar, velikega genija, ki se je zlasti v zadnjih letih rad priznaval za vernega kristjana in ki je umrl kot katoličan. Eden naših največjih umetnikov, po sodbi mnogih sploh največji umetnik evropskega slovesa se je priznal k načelom, ki jih ima na svojem praporu tudi »Zora«.

Kot zasebniki in kot narod se držimo teh načel v besedi in dejanju! Tudi narodi podpisujejo menice, tudi narodi jih plačujejo, čeprav ne na pet ali šest let, ker narod živi daljše življenje nego človek in je za narod desetletje manj nego za človeka leto. Ob gotovem času žanje narod sadove

svojih dobrih in svojih slabih del. Večja svoboda nam bo dala več priložnosti, podpisovati menice, iz katerih se nam bo rodila sreča ali nesreča. Glejmo, da ne podpisujemo menic imperalizma, krivic in nasilstev, ki bi nam jih enkrat usoda predložila v izplačilo!

Poštenost in politika.

Kaj bo za Nemčijo najbridkejša na mirovni konferenci? Po našem mnenju belgijsko vprašanje. V spomin nam stopa prvi mesec vojne. Nemčija je z drugimi državami vred garantirala Belgiji nevtralnost. Zanašajoč se na mednarodno garancijo, torej na dano svečano obljubo, Belgija ni imela močne armade; saj ni smela imeti agresivnih namenov, ampak je smela imeti vojaštvo le v obrambo svoje nevtralnosti. To nevtralnost je Nemčija prekršila; znana je še utemeljitev: Interesi nemškega naroda zahtevajo, da se dana beseda prelomi, in interesi naroda so najvišji zakon. S tem se je nemška država oficijelno postavila na nepošteno stališče in je zabrusila tako rekoč Bogu v obraz: Ne tvoji zakoni, ampak moji interesi so zame merodajni. S tem se je Nemčija postavila očitno pred vsem svetom na stališče: namen posvečuje sredstva.

Nastopni dogodki so znani: Nemci so vdrli v slabo oboroženo deželo, uničili središča kulturnega in gospodarskega življenja, postrelili množico domačinov, ki so se jim kazali dejansko sovražne, med njimi veliko število kat. duhovščine. V starodavnem vseučiliškem mestu Lovanju so kaznovali upor z ognjem in krvjo. Pokojni Krek je takoj takrat rekel, da bodo tem žrtvam še postavljali spomenike, pa naj izpade vojna tako ali tako.

Prelom dane besede in dogodki v Belgiji so se na Nemčiji bridko maščevali. V letu 1914/15 je bival slovenski trgovec po opravkih v Milanu in je pripovedoval o svojih doživljajih to-le: »Trgovski prijatelj me je povabil, naj se udeležim velikega zborovanja, na katerem bosta poročala dva Belgijca o nemških grozotah v Belgiji. Šel sem. Govornika sta govorila čisto mirno in navajala posamezne dogodke. Razburjenje med množico je naraščalo in naraščalo in zavzelo ob koncu predavanje tako mero sovraštva proti Nemčiji in ž njo zvezanim državam, da bi me bili ljudje ubili, če bi bili vedeli, da sem Avstrijec.« Belgijski odposlanci so pa hodili po vseh državah in zanetili povsod ne sa-

mo sovraštvo proti Nemčiji, ampak tudi strah, kaj bo, če Nemčija zmagá.

Razmere so se temeljito izpremenile. Ista Nemčija, ki je mislila, da jo bo rešila nemoralnost in preziranje pravice, vidi sedaj na svojem temnem nebu samo eno svetlo točko, od katere upa, da bo prisijala na njo rešitev: upanje, da v narodih entente živi višje moralno naziranje, nego ga je hotela uveljaviti sama. Sedaj slavita Nemčija in Nemška Avstrija tistega Wilsona, ki je proglasil načelo, da gre pravica nad moč, tisto načelo, ki je očitvidno postavljeno kot odgovor na nemoralno nemško stališče, tistega Wilsona, ki so ga imenovali zasmehljivo »narodnega svetnika Slovanov« (»der Nationalheiliger der Slawen«).

Odkod je črpal Wilson svoja načela? Ob bivanju v Rimu je rekel, da mu je dala živa vera tisto moč, da je izvedel svojo težko nalogo.

Ali se bo držala mirovna konferenca Wilsonovih načel, t. j. krščanskega stališča, da gre pravica nad moč in da se Bog ne pusti zasmehovati? Sedaj smo mi v tistem zapeljivem položaju, da mislimo, da bi bilo za nas bolje, ako bi — veljala sila in ne pravica. Varujmo se tega! Tudi v politiki velja načelo: Sveto služimo sveti domovini! Za nas ni to fraza, da bi se zdeli lepi samim sebi in drugim vsled svojega »visokega« stališča, ampak globoko prepričanje, da tudi trajne zemeljske sreče ne pridobimo ne sebi in ne narodu, ako tepamo zakone Njega, ki je oče vseh ljudi in na čigar blagoslovu je vse ležeče.

Kje je vir narodnostnih bojev?

V človeški nepoštenosti. Ljudje hočejo bogateti na račun dela drugih in iščejo v ta namen vseh sredstev, ki jim omogočajo izkoriščanje bratov. Tako sredstvo za izkoriščanje je tudi politična nadvlada. Kdor ima to v rokah, nastavlja n. pr. za državne uslužbence samo svoje pristaše. To pa vsi vemo, da ni še davno čas, ko je hotelo vse priti v javno službo in postati »gospoda«, izogibalo se je pa pridobitnih poklicev obrtne in kmetijske stroke. Nemci so nastavljali svoje ljudi na vseh boljših mestih, da, celo pri nastavitvi slug je bila važna narodna pripadnost. Legija dvornih svetnikov, predstojnikov raznih uradov, generalov, nadzornikov itd. se je rekrutirala v Avstriji skoro izključno iz vrst nemškega naroda. Za te uradnike so se ustanavljale šole, od njih so živel nemški trgovci in

obrniki. Država ima dandanes neprimerno večji pomen nego pred sto leti. Število njenih uslužbencev je od leta do leta večje, ker raste število šol, število železnic in drugih prometnih sredstev ter javnih uradov vsake vrste. Država oddaja nebroj javnih del (gradeb železnic in poslopij), razpisuje oddajo dobav za vojaštvo in za civilne urade ter pri tem lahko protežira en narod ali eno stranko.

Narodnostni boji morajo takoj prenehati, ako bi med narodi zavladal splošno krščanski duh, da ne smé nikdo izkoriščati brata, ampak da je vir blagostanja za vsakega posameznika samo delo. Dejstvo je to, da so vsi resnični delavci pri vseh narodih med seboj prijatelji in da goje narodno nestrpnost razni izkoriščevalci in lahkokruharji. Zato so bili vedno najhujši naši nasprotniki v vrstah nemških uradnikov, industrijcev in trgovcev, ne pa med delavci in kmeti, ki žive od žuljev svojih rok.

Pogoji za mednarodno prijateljstvo.

Naša doba je sita bojov, prav tako bojov z orožjem kakor domačih strankarskih bojov. Tisti veter, ki je zapihal mimo vojakov in ki je spravil na površje vprašanje: »Čemu se bijemo?!«, je prinesel marsikaj treznih misli tudi v domačo politiko. Želja po miru je splošna. Mir se bo pa obdržal samo, če bomo skrbeli za to, da se nasvetune bogodila krivica. Iz krivice se rodi vojna!

Kako pa preprečimo, da se godi krivica? Prvič s tem, da je sami ne delamo. Drugič pa tudi s tem, da bližnjemu onemogočimo, da bi jo sam delal. Prijatelj, če vestno stražiš svoje pravice in si jih ne daš kratiti po bližnjem, storiš s tem ne samo uslugo sebi, ampak še večjo bližnjemu. Obvaruješ ga, da bi storil nekaj slabega, kar bi se nad njim s tako sigurnostjo maščevalo kakor da je $2 \times 2 = 4$.

Vesnik

X. izredni občni zbor »Slovenske dijaške zveze« še je vršil 5. in 6. januarja t. l. v Ljubljani v knjižničnih prostorih Jugoslovanske tiskarne. Navzoči so bili mnogi visokošolci, bogoslovci, abiturienti, dijaki in starešine naših akademičnih društev. Iz vseh pokrajin naše mlade Jugoslavije so prihiteli na zborovanje, ostali, katerim prihod je bil onemogočen, so se pa spomnili našega zborovanja telegrafično in pismeno in ga pozdravljali.

Občni zbor otvoril zaradi odsotnega predsednika podpredsednik Dominik Žvokelj ob 9. uri dopoldne in pozdravi g. patra Ramška, voditelje »Akademije«, gg. »Doma gojce«, dr. Julića, dr. Slavića, prof. bogoslovja v Mariboru, msgr. Gnidovca, vse starešine akad. društev, vse akademičke, abituriente, srednješolce in društvene člane. Nato se spomni nameravanega občnega zbora v Celovcu, katerega je pa svetovna vojna ustavila in z njim tudi vse delovanje naše dijaške organizacije. Kajti skoro vsi akademiki so šli pod orožje in od odbora je ostal samo tajnik. Predočil nam nadalje lepe delavne organizacije v letu 1913./14., naše delavne fante, ki so vedno organizovali. »Zora« je bila v najlepšem razvoju, enako potovalna listina; in ves ta lepi razcvit je pomorila vojska,

ker v akad. društvih je izvrševala dostikrat ena sama oseba več odborniških funkcij. — Dolga štiri leta! — In ta dolga štiri leta so minula. Nastopila je nova doba, doba dela, prepojena z izkušnjami teh težkih let. Akademiki na raznih tujih vseučiliščih naj torej podpirajo z vsemi silami naše organizacije.

Zaradi dogodkov na nekdanj avstrijskih visokih šolah, ki so bile tudi z našim denarjem sezidane, se je odposlala na Narodno vladu spomenica z zahtevo varstva za naše tovariše in protest proti nemškemu nasilstvom. Enako se v novi spomenici do Narodne vlade zahtevajo vse Knaflove ustanove, ki se naj Slovencem pravočasno zasužurajo.

Sledilo je poglavje o sedanjih svobodi in izpodbuda k novemu življenju.

Nadalje je prišel na vrsto nagovor dr. Iv. Stanovnika, starešine, I. tajnika.

Povdarja današnji veseli dogodek snidenja in pozdravlja vse tovariše naših vrst, ki so vkljub vsem težkočam vztrajali pri našem društvu. Poroča nam delovanje v l. 1913./14. v Gradcu, na Dunaju, v Pragi, delovanje bogoslovcev in srednješolcev, in priprave za nameravani občni zbor v letu 1914. v Celovcu. Že je bilo vse pripravljeno, že vsi referati razdeljeni, kot: Se-

dani položaj koroških Slovencev, narodno jugoslovansko vprašanje, vseučiliško vprašanje, zborovanje Slov. dij. abst. zveze, abiturientski sestanek itd. Že je bil izvršen načrt z dr. Brejcem, kako se prisili nemški magistrat za dovolitev zborovanja, že je bila določena igra in izlet. In vsi lepi načrti in vse bogate nade so bile pred uresničenjem — hipoma strte, uničene. Mesec julij v l. 1914. In s tem letom usodepolni trenutki. Težke izgube tudi za nas: Žgur, Tavčar, Koruza in vsi drugi. Na drugi strani pa izguba našega najboljšega voditelja dr. Kreka. Vsi zbrani so ob teh imenih v znak spoštovanja in žalosti vstali.

In danes... Prvo zborovanje v svobodni domovini in predobro je umevanje pojma: svoboda. In v tej svobodi na delo, na velikansko delo, da bomo po šestih letih o počitnicah zopet lahko s ponosom prešteli naše vrste. In s tem se odvarja izvanredni X. občni zbor Slov. D. Z. s sledečim sporedom:

1. Odobrenje zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo odbornikov.
3. Poročilo podružnic in pododborov.
4. Poročilo revizorjev.
5. Volitev novega odbora.
6. Volitev revizorjev in društvenega sode.
7. Slučajnosti.

Ad 1. Zapisnik zadnjega občnega zbora se odobri.

Ad 2. Prvi tajnik, starešina dr. Iv. Stanovnik, poroča, da se X. občni zbor S. D. Z. vrši vsled vojske po petih letih. V tem času je bilo vse odrezano od osrednjega odbora, podružnic in pododborov. Tajniško poročilo se nanaša torej na 10. leto društvenega obstoja, t. j. 1913/14. Korespondenca od zadnjega občnega zbora do danes znaša 251 odposlanih in 159 prejetih pisem. Članstvo je treba nanovo ugotoviti in pobrati članarino, za kar naj skrbi novi odbor. Veliko dela je bilo za ureditev dijaškega koledarčka za l. 1913./14. in potovalne listine za l. 1914., ki se je pač razposlala, a je bila vsled svetovne vojne nerabna. Veliko pisem se je odposlalo g. starešinam, akad. društvom »Zarji« in »Danici« v informacijo in glede dijaških organizacij. V tisk so se dala predavanja, gojena v l. 1913./14., ki so pa bila vsled vojne onemogočena. S tov. abit. šarviceljem in z dr. Brejcem je bilo vse urejeno glede Celovca, kár je pa zopet vojna preprečila.

Bratskim društvom se je izdal oklic za prodajo srečk »Slov. Straže« in abiturientom se je oklic priobčil v naših listih. V zadnjem času je narastla korespondenca radi ustanovitve Jugoslovanske dijaške zveze. Idrijskim realcem se je ustanovila knjižnica. Izobraževalnemu društvu v Toplice na Dolenjsko se je odposlal zabojev knjig. V vsem času je bilo 14 odborovih sej. Na vrsti so bili tudi analfabetški tečaji in predavalni kurzi.

Poročilo prvega knjižničarja za leto 1913/14—1918 poda tovariš Jožef Porenta. Izpopolnjena natančna statistika in pregled knjižnic S. D. Z. naj služi nasledniku kot podlaga za novo statistiko, ki je neobhodno potrebna. S knjižnico v Gorici, Devinu in Idriji ni znano, kaj se je zgodilo.

Na IX. občnem zboru je imela S. D. Z. 13 knjižnic in knjižnic v Idriji, ki je pa bila še v povojih. Dobro so poslovale knjižnice v Ljubljani, Črnomlju, Hrašah in v »Kresu«; najslabše pa v Preski, kjer že od leta 1911 ni nobenega prometa. Podružnice S. D. Z. naj redno poročajo osrednjemu odboru o delovanju posameznih knjižnic in tovariši knjižničarji pri podružnicah in samostojnih pododborih naj pa podpirajo knjižničarja S. D. Z., da se kmalu ugotovi število in stanje knjižnic, in da se zopet prične z delom.

Blagajniško poročilo poda tovariš Leopold Hribar.

Poročila odbornikov se odobre.

Ad 3. Poročilo podružnice S. D. Z. za Gorenjsko. Gorenjska podružnica je imela 4 redne seje v »Danici« na Dunaju. V letu 1914 o božičnih počitnicah je bil sestanek v Kranju in istotam v Ljudskem domu Detelova igra »Učenjak«. O velikonočnih počitnicah smo se zbrali v Stražišču pri Kranju, kjer je predaval g. Jožef Anžič o domači obrti sitariji. Popoldne smo ogledali praktično stran te obrti in ondotno okolico. Z vojsko je pa delovanje podružnice ponehalo, razen srednješolske organizacije. Vojska je samo v odboru pograbila štiri tovariše: Padla sta Markič in Tavčar, umrla pa Jožef Jereb in Frakelj.

Sledilo je poročilo ljubljanske podružnice.

Vipavski pododbor poroča: Po občnem zboru leta 1913. je vipavski pododbor živahno deloval s predavanji in uprizoritvami iger. Igra »Stari in mladi« v Šturijah pri Vipavi je lepo uspela, denar se je pa odposlal podpornemu društvu za slovenske visokošolce. Priredil se je tudi velik izlet na Javornik. Svetovna vojna je ugrabila

najboljše tovariše, kot: Žgurja, Kobala, Koruzo.

Od ostalih podružnic in pododborov niso prišla poročila.

Poročila podružnic in pododborov se odobre.

Ad 4. Revizor, tovariš starešina Narte Velikonja, poroča, da je treba delovanje S. D. Z. v zadnjih petih letih deliti v dva dela: do julija 1914 in pa odtod do danes. V prvem se zrcali neumorno delo in zanimanje za vsa tedanja vprašanja in živahne priprave za dijaški tabor na Koroškem. Drugi del je svetovna vojna. Odbor, ki je neumorno držal kontinuiteto v naših vrstah, je preskrbel, da smo se danes zbrali.

Pregledane knjige so vse v najlepšem redu. Samo zanimanje za srednješolske organizacije je odbor zadnje dni opustil, in drugič manjka poročila o udeleževanju na protestnih shodih zoper zasedenje naših ozemelj po tujcu. Revizor predlaga absolutorij celemu odboru, tovarišu tajniku pa absolutorij s pohvalo. Pridružuje se mu tovariš Kranjc.

Ad 5. Novi odbor je sledeči:

France Žužek, jur., predsednik; Ciril Jeglič, agr., podpredsednik; Tinja Jemec, med., I. tajnik; Jakob Šolar, bog., II. tajnik; Tine Fister, med., blagajnik; France Lengar, far., I. knjižničar; Lojze Majce, tehn., II. knjižničar; France Schiffrer, kult. teh., in Anton Božnar, bog., odborniška namestnika.

Ad 6. Za revizorja sta bila izvoljena: Leopold Hribar, med. vet., in Peter Jereb, jur.; v društveni sod pa: Edi Fugina, kult. tehn., Zvonko Dokler, jur., David Zupan, phil.; za namestnike pa: Fran Uršič, phil., France Podrekar, jur., in Franc Ambrožič, bog.

Točki 5. in 6. se enoglasno sprejmeta.

Ad 7. Pri slučajnostih poudarja Hrvat Lasić, naj svobodna Jugoslavija sloni na krščanskih principih. Spominja se pokojnega dr. Kreka in se mu v imenu vseh Hrvatov zahvaljuje. Hrvat Jakoljević naglašava narodnost, edinstvenost, izroča nam pozdrave vseh »Domagojcevc« in nadalje razlaga dva svetovna nazora, ki nas čakata v tej novi državi.

K besedi se oglasi msg. dr. Gnidovec in priporoča delovanje treznosti v Jugoslaviji. Razlaga njega pomen v verskem, socialnem in нравstvenem oziru. Priporoča nam, da bi na kak način v svoj delokrog prevzeli delo za treznost v Jugoslaviji, tako da bi se delavci iz te organizacije v

tem izobraževali in delovali kot govorniki in pisatelji.

Starešina dr. I. Stanovnik poudarja veliki pomen stika med Slovenci, Hrvati in Srbi.

Pater Ramšak govori prav iz duše, da mora takoj vsak posameznik prijeti za delo z geslom: Bog in narod! Poglobi naj se marsikateri v versko življenje in tega naj prenesemo v nižješolske vrste.

Starešina Narte Velikonja govori o »Luči« in »Zori«. Obe nosita znak edinosti naših vrst.

Proti zasedbi jugoslovanskega ozemlja naj se pošlje na kraljevsko vlado v Beogradu protest. Resolucija se glasi:

Kraljevski vladi SHS v Beogradu!

Jugoslovanski katoliški visokošolci, zbrani na ustanovnem občnem zboru J. D. S. (Jugoslavenskoj daškog Saveza) v Ljubljani dne 5. januarja 1919, so sklenili sledečo resolucijo:

Mirovnih pogojev, pri katerih se ne bi upoštevala Wilsonova načela o osvoboditvi narodov, mirovnih pogojev, po katerih bi bil naš troedini jugoslovanski narod okrnjen za svoje najboljše ozemlje ter bi bili najboljši in najbolj zavedni deli našega naroda izročeni hujšemu tujčevstvu, kakor smo ga trpeli dosedaj, in vsled pogaženja Wilsonovih načel glede pravic narodov še sramotneše ponižani, takih pogojev Jugoslovanski katoliški akademiki, združeni v Jugoslovanski dijaški zvezi, nikdar ne priznajo in se obračajo do visoke kraljeve vlade s pozivom, naj podvzame vse možne korake, da reši na mirovni konferenci vse ozemlje, ki gre po načelih o svobodi in samoodločbi narodov našemu ljudstvu. Ako se našemu narodu stori krivica, ponižanje in nasilje, ako se mu odvzame po njem naseljeno ozemlje ob morju ter se ne uredi meje na severu, se Jugoslovanski katoliški dijaški sveto zaprisejajo, da ne bodo mirovali, dokler se krivica ne poravnava. Eden glavnih ciljev naših vrst bo delo za osvobodjenje našega ljudstva, eden glavnih ciljev vsakemu posamezniku med nami bo boj do zadnjega diha za zatirane, usuznjene in ponižane brate.

Predlog sprejet z odobravanjem.

Tovariš dr. Stanovnik predlaga, naj se dr. A. B. Ješčiču pošlje naš pozdrav. Ob enem naj se izvolita prvim društvenim častnim članom prvobornitelja za jugoslovansko svobodo, škofa dr. Jeglič in dr. Mahnič.

Vsi predloži so se z nepopisnim navdušenim veseljem sprejeli.

Tovariš Žvokelj predlaga spored za popoldne in predsednik zaključí zborovanje z »Nazdar«-klicem.

V nedeljo popoldne je imela »Akademija« ob pol 2. uri sestanek. Potem se je vršilo zborovanje organizacijskih odsekov S. D. Z. Mgs. dr. Gnidovec je predlagal, da bi akademiki ustanovili tečaje kot uvod za modroslovje, ki bi predavali srednješolcem; enako bi tu lahko pomagali gg. starešine.

Nastopil je g. starešina dr. Puntar z daljšim govorom. Pokazal nam je v jasni luči zgodovino »Danice« in nje prvo stanje, očrtal je jasno pot »Zarje«. Kazal je na ustanovni kamen, ki nas je zvezal potom organizacije z brati Hrvati. Leto 1907. v Zagrebu se bo v našem bratskem društvu vedno blestelo. Poudarjal je stavek, da brez organizacije ni uspeha. Spominjal se je pokojnega dr. Kreka, spominjal se bratov Čehov in Poljakov. Vsi so sanjali o Jugoslaviji. Začrtal nam je pot, pot, po kateri bomo trpeli, a uspeli: idealizem. Vsakdo mora imeti ta cilj pred seboj. In tu je močna vez organizacije naše, ki nas veže povsod kot veriga. Z idealizmom naprej, z njim odpuščajte in se podpirajte! Sedaj bo treba orati nanovo. Kajti 29. oktober je minil, a ostala nam je skrb, delo, trud. Srbi, naši bratje, potrebujejo učiteljev, zdravnikov; kajti milijon, kot trdijo, je Srbov izginilo. Zato pa ni toliko potrebna politika, kot študij, temeljit, strokovni študij. Vmes pa v roke pozijemo in filozofijo. Vsakdo mora biti samostojen v duhu. Brez verske vzgoje pa ni nobene dolge poti.

Pater Ramšak pripoveduje, kako je ustanovil »Akademijo« Marijanske kongregacije v mesecu oktobru za srednješolce. V »Akademiji« je 10 odsekov, kot n. pr. literarni, kulturni, gospodarski, organizatorični itd. Samostojnega delovanja je treba. Zato naj pa skrbe akademiki in starešine za srednješolske organizacije. Rabimo strokovnih knjig, zato je pa treba temeljitega strokovnega študija.

Za govorom patra Ramška se otvori živahna debata, ki je obstojala v glavnem sledeče:

Treba nam je narodne centralizacije. Akademikni naraščaj naj se pa koncentrirá v Zagrebu. Starešine v Ljubljani naj prevzamejo kak odsek srednješolske organizacije. Nam je treba stika s »Časom« in »Hrvatsko Stražo«. Stopiti je treba v stik z drugimi dijaki. Slovenci nimamo vpogleda v hrvatske organizacije, in ta misel se bo razširila v Jugoslovanski dijaški zvezi.

Preden začnemo s centralizacijo, se je treba tudi s to razumeti, da ne delimo moči preveč. Ta načrt naj obdela organizacijski odsek S. D. Z. Treba je zavest med drugimi dijaki na drugih zavodih vzbuditi. Ako si hočemo protivnikov pridobiti, jih moramo dobro razumeti. Študirati je treba natančno »Socijalno demokracijo«. Temeljne blodnje materializma in panteizma je treba dobro razumeti. Centrala v Ljubljani naj se razširi po vseh mestih in naj poroča S. D. Z. Srednješolski dijaki potrebujejo več svobode. Svobodo moramo dobiti vsi, za vse! Proč s terorizmom! Bojmo se egoizma! Treba je zvestega prijateljstva in zaupništva. Proti hinavščini in špionaži pa najhujši boj! Kultura, ki sloni samo na intelektu, ni zdrava; treba je tudi lepote, poezije.

Zatem je sledil govor tov. Lasića, ki se je spominjal Kvaterana, Kreka in Korošca. Kaže nam število nasprotnikov, katerega se pa ni ustrašiti. Nam vsem je treba študirati hrvatski i srbski jezik, njih šege, navade in življenje.

Starešina Narte Velikonja predlaga sledeče:

Odbor S. D. Z. naj stopi takoj v stik s srednješolci in voditelji vse učeče se mladine na drugih učnih zavodih, da se spet upostavi trdna koncentracija naših vrst.

Tov. Žvokelj je referiral o Akademskem domu v Zagrebu, predsednik S. D. Z. pa o skupni stanovski organizaciji. Po daljši debati je starešina Narte Velikonja predlagal, da naj naši akademiki izvedejo sami svoje stanovske organizacije in se šele potem spuščajo z nasprotnim dijaštvom v pogajanja za morebiten skupen nastop. Predlog je bil z odobravanjem sprejet. Debata se je nadalje razvijala o »Zori«, »Lući«, »Koledarčku«, »Potovalni listini«, statistiki našega dijaštva itd. Živahno so se udeleževali razmotrivanj zlasti »Domagojci«, Lasić, Kratina i. dr.

Potem predsednik zaključí organizac. zborovanje. Zvečer so se zbrali naši akademiki po celodnevem zborovanju v Rožcah, kjer se je pod spretnim vodstvom ravnatelja Doklerja, starešine »Danice«, razvila neprisiljena zabava.

V ponedeljek, 6. januarja dopoldne, se je vršilo ustanovno zborovanje »Jugoslovanske dijaške zveze«. Predsednik razloži na kratko, kako so se že v juliju l. 1918. v Zagrebu tajno naši dijaki dogovorili s Hrvati o J. D. Z. Zborovanje pozdravi g. starešina »Danice«, dr. Slavič, in želi novoustanovljenemu društvu pri njegovem kul-

turnem delu obilo uspeha. Nato se predlaga lista odbora J. D. Z.:

France Žužek, predsednik; Josip Fleger in Jakob Šolar, podpredsednika; Edo Ljubić in Tinja Jemec, tajnika; Milan Petrović, odbornik; Zvonko Dokler, blagajnik; Jure Vranešić, I. knjižničar; David Zupan, II. knjižničar; Ivo Miličić in Ciril Jeglič, odborniška namestnika. Revizorjem so bili izvoljeni: Janez Lavrič, Avelin Cepulić in Makso Halauš.

Novoizvoljeni predsednik je pozdravil ravnokar došlega poslanca Gostinčarja, ki je prinesel dijaštvu pozdrave naših katoliških delavcev ter je čestital katoliškemu dijaštvu, ki se je prvič zbralo v domovini, katero mu je slikal naš pokojni dr. Krek.

Predsednik je začel razvijati misli o nalogah novoustanovljenega društva, narkar se je razvila živahna debata o skupnem nastopu naših akademičnih društev v Zagrebu. Nato zaključil predsednik ob 12. uri zborovanje.

»Akademija« marijanske kongregacije. Za visoke vzore zavzeti katoliški dijaki v Ljubljani so v začetku tekočega šolskega leta stopili v javnost z geslom »Z Bogom za narod« in nadeli ime »Akademija«. Vzeli so program »Slov. dijaške zveze« praktično v roke. »Akademija« je organizirala katoliško dijaštvo v enotno, za izpolnjenje svojega programa delujočo silo. Stavila si je nalogo, ki je za naš narod dalekosežne važnosti. Vojna je odprla vse zatvore človeškim strastem. »Akademija« pa hoče tem hudournikom med narodnim dijaštvom zastaviti pot in jim kljubovati, dokler jih ne zajezi. Zato poudarja v svojem programu, naj se mladina uri v resnem, temeljitem in vztrajnem delu, ki je prvi pogoj npravstvenega napredka. Vadi naj se jasno izražati svoje misli in v javnosti odločno nastopati za svoje nazore. Dijaki naj v njej dobe pravi odgovor na vsa aktualna vprašanja, ki pretresajo človeška srca. Kot najidealnejša družba naj jim nudi duševno uteho in odkritosrčno veselje. Kratko: Izrabi naj vso duševno silo dijakovo in vpliva vsestransko na njegov dušni razvoj na krščanski podlagi. Vzgaja naj narodu korenite značaje, ki bodo enkrat neustrašeno nastopali za pravico in resnico.

S svojim delavnim načrtom in svojim ustrojem je »Akademija« svojemu programu v prvem tečaju hvalevredno zadostila.

Na čelu »Akademije« stoji voditelj. Njegova desna roka je načelstvo in odbor. Vsi dijaki »Akademije« se porazdele v

krožke, kojih vsak ima gotovo znanstveno polje, kjer študira, proučuje in kjer zida vsak tudi lastne nazore. Taki krožki v »Akademiji« so: Modroslovni, govorniški, glasbeni, socijalni ali »Krekov krožek«, gospodarsko-tehnični, organizatorični, kulturni in literarni. Vsak krožek ima svojega načelnika in inštruktorja, ima v svrhu globokejše izobrazbe seje in važna vprašanja od časa do časa razloži po kakem svojem predavatelju pri tedenskem zborovanju. Tu nastopajo dijaki s predavanji, deklamacijami, godbenimi in pevskimi prednašanji, kakor tudi v ognjevitih debatah.

Vsled mnogih počitnic so se zbrali dijaki le dvanajstkrat. Zato pa so bili takrat bolj delavni. Predavanja so bila drugo za drugim na dan. O čudežih, o pravem branjju, o kulturnih razmerah v naši Bosni, se je govorilo z dijaške, deloma tudi s strokovne strani.

Proslavila se je Vodnikova 100letnica z govorom, s petjem in violinskim koncertom. Dalje so se tekom tečaja vrstile deklamacije iz Funtka, Jenka, Vodnika, Župančiča in Sardenka. Na vrsti so bila važna predavanja o Belokranjcih, beneških Slovencih, splošni sociologiji itd. Debate so bile predvsem zato, ker so se jih udeleževale izvežbane moči, napete in zanimive. Svetovne uganke, vzroki reformacije in druga vprašanja so tvorila predmet filozofskih razprav. — Pevski zbor je nastopil večkrat. — Deklamiralo se je precej — lastnih proizvodov! Naši akademisti niso samo zunanje po imenu, ampak tudi notranji idealisti. Pesnijo, pišejo in se vadijo v znanstvenih razpravah ter izdajajo svoj časopis »Pomlad«, ki prinaša njih proizvode. Vsak teden je literarna šola, govorniška in filozofska šola, napreduje se v glasbi s stalnimi tedenskimi vajami in obiskujejo se tovarne, ki slovó po svoiem modernem ustroju, pripravljaja se veselica in glediška prireditve. Pri sejah »Krekovega krožka« se bo teoretično kmalu odpravilo vse socialno zlo in tudi »mirne« odbore se seje so znak življenja.

»Akademijska knjižnica«, zelo lepa znanstvena knjižnica v Ljubljani, nudi dijakom dosti duševne hrane in se še vedno izpopolnjuje.

»Akademija« hoče odslej dvigniti svoj prapor še više, še bolj se približati izpolnjenju svojega programa in v duhu svojega duševnega očeta dr. Kreka storiti za Jugoslavijo vse in še več, kar je on mislil in hotel.

»Akademski dom«. Skoro vsi dijaki zagrebških visokih šol so nastanjeni na Kaptolu 16, kjer je precej zračno in prostorno poslopje mestne ljudske šole. Če rečemo prostorno, še nikakor ne hvalimo, da zadostuje za vse. Juriste so morali vtakniti v obširno telovadnico realne gimnazije. V desetih učilnicah (oziroma telovadnici) spi in študira 214 dijakov — v vsaki sobi po ena luč. Vendar je dijaštvo tudi za to hvaležno poverjeništvu in društvu »Akademski dom«, saj je tem potom doberšnemu delu slov. visok. dijaštva omogočeno nadaljevanje študij. Skoraj 70 odstotkov je sprejetih brezplačno, drugi za polovično ali polno plačilo (mesečno 200 kron). — Družabno življenje popolnoma spi, zato tudi o načelnih prepirih ni veliko čuti. Skoraj vsi hité s študijem, da nadomestijo po močeh to, kar jim je vzela vojska. — Ker je položaj slov. dijaštva z ozirom na materialno eksistenco in študija samega tako slab, se vedno jasneje čuti potreba po veliki stanovski organizaciji. Sestavil se je že pripravljalni odbor, ki bo v teh dneh sklical skupščino, ki naj bi začrtala definitiven program in izrabila eksekutivo.

K.

Za slov. vseučilišče v Ljubljani. Zavedajoč se važnega trenutka, ko je šlo za slov. vseučilišče v Ljubljani in ko je slov. dnevno časopisje razmotrivalo to vprašanje z ene in druge strani, se je celokupno akademsko dijaštvo zbralo 25. febr. t. l. v »Akad. domu« v Zagrebu, kjer je po živahni in stvarni debati sklenilo poslati na poverjeništvu za uk in bogočastje v Ljubljani ter na vseučiliško komisijo tozadevne resolucije (Cf. resolucije s podpisi delegatov posameznih fakultet).

Zborovanje je sklical tov. phil. Petkovšek s tovariši, za predsednika je bil izvoljen phil. Jos. Kovač. Dasiravno je bilo razpoloženje radi spontanega sklicanja nekako nesigurno, kar se je posebno pokazalo pri volitvi predsednika zborovanja, je vendar sestanek potekel v redu in soglasju. Združili smo se v zahtevi, da nam je nujno potreben vrhovni kulturni zavod za orjaško tekmo bodočnosti. Zdi se, da to uvideva časopisje, ki je še pred malo časa upalo na popolno stopljenje v političnem in kulturnem oziru.

K.

Slovenska univerza. Iz same ljubezni do bratov smo jo pozabili, a potrebni smo je kakor zraka. Ne pozabimo, da je za uspešno učenje treba malo ljudi, ne pozabimo, da masa ne daje učenosti. Imamo že sklade, imamo že profesorje, ki se mo-

rajo puliti za stolice drugod, naši dijaki delajo napotje drugje, a univerze še nimamo, tiste univerze, radi katere smo bili pretepani in preganjani v tujih avlah. Fantje-tovariši, zganimo se sami in zahtevajmo, da nam da domovina, kar nam gre. Profesorji naj bodo strogi, nič ne de, a olajšati se mora študij, ki ubija v tujini. Univerza je v rokah profesorjev in njen glas je odvisen od njih; da se pa razširi obzorje dijakom, naj se zahteva od njih par semestrov na tuji univerzi — s tem bodo primorani, da se nauče jezikov, če bodo hoteli v svet.

N. V.

O dijaškem gibanju v Zagrebu ni veliko poročati. Splošna indignacija vsled razmer jemlje tudi našemu dijaštvu svoboden razmah. Takoj po prihodu v Zagreb smo sicer začeli iskati drug drugega, a kaj, ko pa prostora nismo imeli. V stiski nam je pomagal »Domagoj«, ki nam je ponudil sprejem v svoje društvo. Razume se, da smo to iz dvojnega ozira radi sprejeli. Primernih prostorov za naša prejšnja akademična društva ni, kje pa ogromne svote za vzdrževanje teh za slučaj, da bi se jih dobilo. Drugič pa smo na ta način via facti prišli do možnosti, da se s Hrvati, njihovimi kulturnimi in socialnimi težnjami čim bližje spoznamo in veliki problem ujedinjenja pospešimo. Fuzija bo imela svoje dobre strani, dasiravno slov. katol. akademiki ne bomo mogli živeti brez svojega društva, posebno če število naraste. Dosedaj se je prijavilo okroglo 50 akademikov vseh fakultet v »Domagoj«, ki ima sam že okrog 100 članov. Sedanja naša številka nikakor ne odgovarja oni pred vojsko. Razume se, da je orientacija med vojsko silno trpela in da jih mnogo še sedaj ne more ubrati prave poti. Treba bo dvojnega dela, da svoje ljudi zopet zberemo, kulturno orijentiramo in — ubratimo.

K.

Listnica uredništva.

Da v takih razmerah »Zora« sploh more iziti, je čudo. Visokošolci, ki bi jo morali pisati, so imeli skrbi čez glavo s premišljevanjem, kam in kako bi se obrnili radi študija; vsi drugi so pa zaposleni čez glavo z drugimi opravki. Zdaj so si akademiki že nekoliko uredili in čas je, da začno razmišljevat in pisati. Stagnacija in brezbriznost, ki se opaža v njih vrstah, ni zdrav pojav.

Urednik.

Leposlovna priloga

Srednješolcem.

»Zora« je bila včasih živo ogledalo zanimanju naših srednješolcev za umetnost. Dijak, ki ni navdušen za lepoto, zanemarljivo samega sebe. Če ga v mladih letih iskanja in bojov ne navduši umetnina, bo pozneje brezbrizen filister. »Zora« je že vzgojila svojo generacijo; mlajši skupini okrog »Dom in Sveta« je bil list prvi zaščitnik in v njem je tudi napisala svoj literarni program. Zvezo med njimi in mlajšimi na srednješolskih klopeh je pretrgala vojna. Zdaj odpira »Zora« spet svoj predal srednješolcem, da se merijo in tekmujejo, da razvijejo svoje sile in zmožnosti. Srečni, da smejo brez vsake tradicije, da smejo in morejo v novi družbi! Napačno je misliti, da hoče list s tem oživiti talente, da bodo lahko umetniško ustvarjali. Ne, talent mora dati Bog, a ni vseeno, kako se dani talent izobrazuje, kako se sam uči tistega zoprnega in mučnega, kar je pri umetniškem ustvarjanju rokodelskega. Talenta in duha »Zora« mlademu poetu ne more dati, a izkušala mu bo zbistriti umetniški vpogled v tehniko umetnosti, pomagala mu bo z nasvetom in naukom, da se sam loti iskanja in ustvarjanja. Dober, ublažen okus

je potreben vsakomur med nami in ne samo umetniku. Iskanje resnice in umetniško ustvarjanje razvijata zelo različne psihične sile v človeku in nista plod istega udejstvovanja. Mik lepote in mik resnice se ne krijeta in ne zadovoljujeta istih potreb človeške duše, zato se umetnostnega snovanja ni mogoče tako priučiti, kakor se priučiš znanstvenega dela in razglabljanja. Umetnost se pa tudi uživa povsem drugače, kakor se spoznava resnica. Dober okus je del spoznavanja, vsa tehnična vprašanja spadajo sem, a ideje in oživitvorenje teh idej zahtevajo daru božjega. Kritiki vrši to važno nalogo, da išče v umetnini najprej duha in odkriva tehnične vrline in napake. »Zora« hoče govoriti samo o drugem delu, prvo mora vršiti umetnik sam, da si s tem vzgaja kontrolni čut nad samim seboj in vežba svoj okus. Samo še nauk bi dal ob začetku: »Ustvarjaj iz prepričanja, brez kompromisa, in ustvarjaj s srcem; ideja si sama pribori obliko in življenje. Po ideji se predvsem meri veličina umetnikova! Vsaka nova umetnina mora biti napoved vojne ne stari, temuč zastareli ideji.

N. V.

JOŽE:

Spominu velikana - umetnika.

Zasanjal sem o smrti — o krutosti nje neusmiljene, o delih njenih: dobrih in zlih sem sanjal. Pa sem čul, da je umetnik, velikan, padel pod njenim mahljajem, pod njenim krutim udarcem. Čul sem o njej, a verjeti nisem mogel, moja duša je tajila resnico, a oči so jo videle, videle so blede obličje, zrle so moža med zelenjem, med črnimi preprogami, temnimi zavesami.

Truplo umetnika v temni, črni, s cvetjem obdani krsti. Njegove roke so onemogle, mirne, roke, ki so s silo herojev, brez bojazni, branile pravice šibkega, slabotnega in pred kratkim še tako neizmerno zaničevanega svojega naroda, te roke so omahnile utrujene, opustile so pero, oprijele so se križa, edinega tolažila, edine sreče, prijele so se ga trdno, za vselej onemogle, in

ga držale mirne, sklenjene... Njegove oči, nekdanj goreče, goreče v ljubezni do ljudi, do naroda svojega, ki so večkrat zrle nemo, žalostno pred se in se veselile le tedaj, ko so zrle resnico, srečo, prostost, svobodo vseh ljubih, te oči so zatisnjene, ta plamen, ta močohni ogenj, je udušila smrt za vekomaj. Njegovo čelo je mirno, blede; gube žalosti, gube bridkosti in trpljenja so izginile; on ne pozna več bridkosti, ne bede, iz katere keliha je vse svoje življenje pil, a sedaj ga je izpil, izpil do zadnje, prav do zadnje, skoraj nevidne kapljice.

Duh njegov, njegova umetnost, njegova nadvse globoka misel, je ostala živa med nami... Vse, kar je imel, vso svojo velikost, vse duševno bogastvo, prav vse je

daroval lepoti, žrtoval ji je vse in je kot njena žrtev padel. Izpil je pelin, pa ko ga je pil, ga je pil tudi v veselju, ne le v žalosti in obupu. Luč, ki jo je zrl v življenju, mu je zažarela, postala mu je lepša, svetlejšo jo je zagledal, ko je pil žalost, pil pelin bridkosti... Pokazal se je junaka, nastopal ko junak, ko vodnik naroda,

ne le z radodarnostjo, ne le z lepimi besedami, polnimi idealov: pokazal se je junaka z bičem, bičem poduka... Postal je velik, velikan med malimi, umetnik med umetniki, katerega ime ostane na enem tistih krasnih, belih lističev naše mile, bujne krizanteme neizbrisno, nevenljivo.

ZENAJ NEVART:

Valentin Vodnik.

Sedečega za mizo je zalotila 8. januarja 1819 ob 3/4 11 zvečer smrt pesnika »Ilirije oživljene« — Valentina Vodnika.

S Trubarjem se v 16. stoletju začenja zgodovina novoslovenske književnosti. A vendar ne najdemo pri Trubarju in njegovih sovrstnikih izvirnih misli. Prvi, ki je poskušal v svojih poezijah povedati nekaj svojega, je bil Vodnik.

Za Vodnikovega življenja so se vršili v Evropi veliki preobrati. Na Francoskem je vstala revolucija s svojim geslom: »Egalité, Fraternité, Liberté«; to geslo je prodrlo tudi v Avstrijo. V Franciji je vstal Napoleon, ustanovljena je bila Ilirija, vse to ni moglo ostati brez vpliva na tedanje razmere v Avstriji.

Kot šestnajstleten dijak je stopil Vodnik s prvimi literarnimi poskusi na dan. Njegovo književno delovanje kaže vse znake slovstvenega okusa iz dobe 1770 do 1815. Književni jezik takrat še ni bil dograjen. Pesnik se je poizkušal začeti koma v visoki odi, deloma v antiških metrih. Ker je takrat odhajal Pohlina na Dunaj, je napisal Vodnik v prvem letniku Devovih »Pisanic« pesem »Mila pesem«, ki nam dovolj jasno priča, da ne bi postal nikdar to, kar nam je, ako bi se ne otresel popolnoma spominov na svojo prvo dobo literarnega delovanja. Njegovi prvenci niso dosti boljši od Pohlinskih pesmi in brez estetiško naobraženega Zoisa bi ne imeli Vodnika takšnega kot je.

L. 1780. je cesarica Marija Terezija umrla, Vodnik je zložil zato v »Pisanicah« žalostinko z okornim mitiškim aparatom: »Krajske Modrine žalovanje nad smertjo

Marie Terezije, premodre cesarice idr.« V »Pisanicah« je nadalje še priobčil »Prošnja na krajsko modrino« v sapfiških kiticah, »Zadovoljni Krajnc«, ki je v celi zbirki najboljša lirična pesem, dasi je o nji pesnik slabo sodil. Iz te njegove pesmi odsevajo prvi glasovi samozavesti in narodnega ponosa. Zois sam jo je bil pohvalil. Dobra je tudi pripovedna pesem »Klek«, v kateri je porabil pesnik vero o veččah, ki letajo na Klek, da tam rajajo in se gostè.

L. 1775. je vstopil v kloster k frančiškanom, a kmalu se mu je bistveno izpremenil tek njegovega življenja. Cesar Jožef II. je bil ustanovil mnogo novih župnij; potrebne duhovnike je dobil iz samostanov, ki jih je razpustil, poklicati pa jih je dal tudi iz takih, ki so še ostali. L. 1784. je dobil Vodnik škofijski odlok, da naj gre kot subsidiarij v Soro »duše past«. Iz frančiškanskega reda pa je izstopil šele l. 1804., ko ga je papež odvezal redovnih obljub. Duše je pasel nato še na Bledu (tu se je seznanil z baronom Žigo Zoisom), v Ribnici in v Gorjušah.

Že od leta 1781. sem se je bil Vodnik odtujil vsakemu literarnemu delu. Zoisu pa se je posrečilo spraviti bivšega Pisančarja Valentina Vodnika po trinajstletnem molku zopet na pesniško polje: tisto leto (1794) smo dobili prvega slovenskega pesnika.

Takrat pa se je izvršil na Francoskem preobrat, kmalu potem so izbruhnile vojske, ki so trajale okoli 25 let ter pretresle do dna vso Evropo in tudi slovenske dežele.

Našemu narodu je bilo treba pouka. Zato je Vodnik začel izdajati »Pratiko« (1795—1797), v katere treh letnikih je podal narodu mnogo pouka in zabave. To malo literarno podjetje je bilo zanj velikega pomena. Pratika ga je izročila zopet

¹ Viri: Grafenauer: Zgod. novejšega slov. slovstva I. del. Kratka zgod. slov. slovstva I. del. Glaser: Slov. slovstvena zgodovina II. del. Costa Vodnikov spomenik. Dr. J. Mal: Doneski k Vodnikovemu življenjepisu. (DiS 1918). Različni članki v časnikih in časopisih.

poeziji, še več, v pratiki je našel svoj ton. Zdrav čut Vodnikov je kmalu spoznal, da se bo treba ozreti na preprosto narodno pesem, in tu je našel vzor za slovensko umetno pesem:

»Kar mat' je učila,
me mika zapet',
kar starka zložila,
jo lično posnet'!«

S tem je bila dana prava pot v bodočnost, v tem začetku je izražen veliki pomen Vodnika, prvega našega pesnika.

Precej, ko je Vodnik prišel v Ljubljano, se mu je ponudilo novo delo. Z novim letom 1797. so začele izhajati »Lub-lanske Novize«, prvi slovenski časnik, in Vodnik je bil tri leta njihov urednik in edini pisatelj. Veliki dogodki so pretresali svet — dotikali so se tudi naše jugoslo-vanske zemlje. Narodu je bilo treba odkri-vati svetovno obzorje, a ni bil še dovolj zrel za časopis, in »Novize« so prenehale.

Vodnik je postal profesor poetike (5. razreda) na gimnaziji, in leta 1806. je izdal drobno zbirko pesmi: »Pesmi za po-kušino«, prva samostojna pesniška zbirka v naši literaturi. Ako je hotel pesnik peti svojemu narodu, ni mogel drugače peti nego je pel njegov narod. In Vodnik je vi-del krasoto svoje domovine in duševno bo-gastvo svojega naroda. Vedel je, da je dru-gačna pesem naših gor nego grških gajev. Ljubil je domače pesmi:

»Latinske, helenske,
tevtonske učim,
za pevke slovenske
živim in gorim.«

Najznamenitejša pesem te zbirke je »Veršac«, ki poje slavo veličastvu planin-ske krasote, najpomembnejša pa »Kos inu Sušic«. Zanašaje se na lepi brezen, se je kos začel prena-glo veseliti, ker se je oženil brat in ker je sam vabil v svate, pa pre-nagil se je: brat in nevesta mu zmrzneta:

»Kamor tvoja sla ti kaže,
Preveč nagel ne smeš bit'!«

Medtem je dozoreval čas. Napoleon se je leta 1804. dal kronati za dednega francoskega cesarja. Štiri leta po Požun-skem miru (1809) je izbruhnila vnovič voj-na med Avstrijo in Francijo.

Kot duhovni pastir meščanske garde je Vodnik zapel v tem viharnem letu »Pe-

smi za brambovce«, ki so povečini po-snetki in prosti prevodi Collinovih pesmi. Pesmim se dobro pozna, da so prevedene; le tam, kjer zazveni ljubezen do naše pra-ve domovine, zaslišimo pravi glas:

»Drava, čigava je?
Soča čigava je?
jih bomo varvali,
kdo jih če pit?«

Zmagovitega Napoleona pa te pesmi niso ustavile. Po oktoberskem miru je bila ustanovljena Ilirija. Tedaj je prišel Vodni-kov čas; kar se je godilo prej, se nam zdi samo priprava za to važno, resno dobo. S knjigami, ki jih je izdal v letih 1810—1812, so bili položeni temelji naše nove narodne ilirske šole. O kresu, leta 1811., je izšla nje-gova znamenita »Ilirija oživljena« v »Pi-smenosti ali gramatiki za perve šole«. V tej odi je izpovedal svojo vero. Vodnik je spoznal svoj narod in svojo domovino — zato mu ni moglo ostati skrito, kaj pomeni Ilirija za nas in kaj svetu. Iz polne duše je zapel »Ilirijo oživljeno« in nam pokazal pot v bodočnost. Danes tem lažje razume-mo pesnika, ko smo doživeli tako burno dobo in smo sami občutili, kaj pomeni raz-očaranje. Vemo dobro, kaj pomeni sistem, ki je zavladal v naših pokrajinah, ko je propadla Ilirija, ker je padel njen »vitez dobrotni«, in ž njo je propadlo vse, kar je moglo narodu hasniti v bodočnosti.

Kako slavnostno zazveni v pesmi v preprostem verzu vznesena beseda:

»Napoleon reče: Ilirija vstan'!«

Polna zaupanja dviga domovina roke iznad starih razvalin:

»Zveličana bodem,
zaupati smem,
godi se eno čudo,
naprej ga povem:

Duh stopa v Slovence
Napoleonov,
en zarod poganja
prercjen, ves nov.«

Zato šele v sedanji dobi prav razume-mo njegovo boleost, ki je imel biti izgnan, da bi mogli drugi nemoteno širiti v njegovi domovini tujo kulturo. Njegova Ilirija je do-bila pred našimi očmi odločnejše obrise: dobila je novo pravo ime: Jugoslavija.

Ko zapoje Vodnik v imenu Napoleonomem politično himno »Ilirija vstan'!«, dozdeva se nam, kakor da bi klical dobrodušni pevec s temi besedami narodnega ustvarjajočega duha iz spanja in dremeža. Ta slovenski duh se je bil napol že probudil; pesnik Vodnik je čutil sam na sebi to probujanje in vstajanje. Začelo se je bilo svitati nad slovenskim duševnim poljem, na slovenskem Parnasu. Rahlo, plaho in tipaje okrog sebe se je probujal narodni ustvarjajoči duh v Vodniku. Vstajal je, ali vstati še ni mogel, zato je imel Vodnik premalo moči. Vodnik je gledal sanjaje sa-

mo prve žarke zlate zarje; solnce samo je zasijalo šele tedaj, ko se je prikazal na našem duševnem obzorju — Prešeren.

Vodnik je v grobu in spi v Gospodu, toda »Ilirija« — Jugoslavija je vstala in živi. Živemu Vodniku je bila njegova »Ilirija oživiljena« v mučeništvo, zdaj pa po 100 letih mu je v lovorov venec, v nesmrtno slavo.

Po Tebi ni sina,
ne hčere biló,
dovolj je spomina,
Te pesmi pojó!

I. GLINSKI:

1819—1919.

V trpljenja si času
se dvígnil, Vodnik,
pred vsemi najlepši
zaslužiš pomnik.

Napoleon reče:
Ilirija vstan'!
Vstaja, izdiha:
Kdo kliče na dan?

Budil nam tako si
Ilir'jo na dan,
a vstal nam iz groba
je Jugoslovan.

Vstal je na dan nam
prebujen, nov rod;
zas'jala svoboda
je vsem in povsod.

»Oj, slava!« Te, Vodnik,
mladina slavi,
začutila v srcu
klic Tvoje krvi.

Po Tebi ni sina,
ne hčere biló,
dovolj je spomina;
Te pesmi pojó.

VLADIMIR IVANOVIČ ZEMLJANOV:

Zimski dan.

»Snežec beli
vse pobeli
dol in plan!«

Vriska deca
na saneh,
jok je tu in tam je smeh.

Črni vran:
»Kdor le kaj ima,
naj mi da!«

Vrabček: »Čiv,
malo ukradel,
nič dobil!«

Snežec pada,
v zraku vran —
zimski dan.

JOŽE:

Le Ti.

Povem le Tebi,
 pojem le Tebi,
 kar drugemu ne.
 Razodenem le Tebi,
 potožim le Tebi,
 kar ljubezen pove.

Daš mi le Ti,
 nudiš le Ti,
 kar v srcu mi tiho živi.
 Čutiš le Ti,
 veš le Ti,
 kar v pesmi moji živi.

ZVONKOSLAV:

Sonet.

V tajinstveni bojazni duša trepeta,
 ko v tihem mraku čez polje donijo
 večerni zvoni tajno melodijo...
 Srce ob'ame koprneča slà,

k ljubljencem hrepeni pod rodni krov.
 Ogrevajo mu dušo mehki zvoki,
 i: ljubezni v pesmi kličejo visoki
 in sanje lijejo i mir i blagoslov.

Večerni zvon — prijatelj mladih dni!
 O Ivan! — Kaj te nisem ljubil?
 Moj spev srca, ljubezen moja bil si ti!

A sen prelestni se je v noč izgubil! —
 Srce v samoti k njemu koprni,
 zaman ga iščejo oči, ki sem ga ljubil...

I. GLINŠKI:

Pred Teboj!

Pred Tabo, Bog,
 pokoren ki Ti je nebá
 oblok,
 pokorni ki Ti so morjá
 valovi,
 pred Tabo, o Gospod, klečim!

Največji gospodar!
 Kot majhna kapljica v morja
 valovih,
 sekunda v letov dnovih,
 v obližju velikih gorá
 ponižen grm pri tleh
 sem jaz pred Tabo, o Vsegamogočni —
 in velik je samo moj greh.

I. GLINSKI:

Cesta.

V daljavo naprej
se cesta vije
brez mej.

Od rojstva naprej
že hodim
po cesti tej.

Poln hrepenenja
si sreče iščem.
Kdaj jo uzrem? Povej!

V daljavo
se cesta vije,
dozdaj še sreče nisem našel na njej.

Ocene.

Oroslav. Vaši verzi »V tihem mraku...« so golo pripovedovanje, le v prozi bi bilo boljše. Če bi poslušali svoje uho, bi ne napisali: »Tam v naravi mirni čujem žab kor: Rega, rega!« Zelo vsakdanje. Prvi del pesmi spominja na Župančiča, drugi del na Puškina. Kakšna je »vijolina prožna«? Tudi take-le stare verze v stari ideji ste napisali:

»Kje so časi tisti! —
mi spomin budijo.«

Oglejte stavek, čitajte ga na glas in ozdravljeni boste otožnosti. Pesem je zelo razblinjena, opisovanje ne zadene bistva.

St. P. »V zora«. Ali je moral ravno ob zori,

»ki se prikazala
veselo na svet,«

zasanjati »dva ideala mladi poet«? Z drugimi besedami: kar ni bistveno nujno, naj izostane pri vsaki umetnini.

Lipe Lázarov: »Moj ideal« je sicer lepo moraliziranje, ki bi bilo vredno, da ga napišete v programatičnem članku, a v pesmi je vse kupletsko izraženo. Resna ideja zahteva resne in popolne oblike. Sploh se čudim, zakaj so verzi študentov slabši, kakor so bili pred vojno. »Mladenič vedželjen« je nemožna postava v slovenščini, a v verzih straši.

Jože: »V zimski noči« bi bilo deloma dobro, a je predolgo opisovanje in

nič novega ni na tem. Ritem šepa, zelo šepa, jezik z zabrisanimi slikami.

»Konji v dir letijo«

»kakor ptice golobice«, bi pristavil jaz, da bi bilo res! — Vstajenje«. Kaj ste mislili med drugim pri teh-le besedah:

»Svečenik zdaj z mano
seka vragu rano
v upu v dan?«

Glejte, oddaljili ste se od ideje in zapisali. »Besede, besede, besede!« pravi Hamlet. »Kdaj« zelo nerodna pesem brez misli, ob kateri se človek ustavi in začudi. Že omlačena slama!

Drugoljub. Pesem »Ugoden prijatelj« očituje, kako malo ste še čitali. Pripovedujete dolgo historijo v besedah, ki bi bili verzi, če bi bil verz samo v novi vrsti napisan stavek.

»Je prvi se začel pouk,
fant prvič bil je šole kmalu prost.
ga prime teta z mesta sem za kost. (?)
Prisiljen s tem je snemal že klobuk,
ko hodil je po trgu in čez most.«

Tako gre skozi 21 kitic in človek mora imeti potrpljenje. Zato pa knjigo v roko!

Zvonkoslav. »Naš prapor« spominja s svojo dikcijo na Župančiča, slabe so pa precej banalne primere. Programatičen članek se da napisati in iz tega sledi, da pesem ni umetnina. »Godec« bi bil boljši, če bi bili bolj precizni v izrazu. Mnogo besed radi rim in radi mašenja in trpanja
N. V.